

BLACKWATER IN IRAK EN HET INCIDENT OP NISOUR SQUARE

De berichtgeving in de *New York Times* over:

de inzet van *private military companies* door de Verenigde Staten

in Irak.

Utrecht, 28 februari 2012

MA scriptie

Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief

Gert-Jan Bloemendal

GJWBloemendal@gmail.com

Studentnummer: 3090604

Scriptiebegeleider: Christ Klep



Universiteit Utrecht

| | |
|---|----|
| Voorwoord | 4 |
| 1 Inleiding | 5 |
| Onderzoeksvraag | 7 |
| Opzet | 9 |
| 2 Literatuur | 11 |
| 2.1 Het maatschappelijke debat | 11 |
| 2.2 Beeldbepalende publicaties | 12 |
| 2.2.1 New York Times | 14 |
| 3 Private Military Companies | 16 |
| 3.1 Ontstaansgeschiedenis van PMC's | 16 |
| 3.2 Hoe werken PMC's? | 21 |
| 3.3 Inzet PMC's in Irak door de Verenigde Staten | 22 |
| 3.4 Voor en nadelen van de inzet van PMC's | 24 |
| 3.5 Deelconclusie | 28 |
| 4 Blackwater en het Incident op Nisour Square | 29 |
| 4.1 Oprichting van Blackwater | 29 |
| 4.2 Blackwater sinds de oprichting | 30 |
| 4.3 Incidenten Blackwater in Irak (waaronder Nisour Square) | 32 |
| 4.4 Onderzoeken en verklaringen Nisour Square 16 September 2007 | 33 |
| 5 Centraal staande knelpunten in de <i>New York Times</i> (01-01-2001-31-12-2007) | 36 |
| 5.1 Hypothese | 36 |
| 5.1.1 Welke knelpunten staan naar verwachting centraal in de berichtgeving van de <i>New York Times</i> ? | 36 |
| 5.2 Methodiek van het onderzoek | 40 |
| 5.2.1.1 Verwerking van de resultaten in een Excel-spreadsheet | 42 |
| 5.3 Resultaten: de gevonden knelpunten | 43 |
| 5.3.1 Onderverdeling van knelpunten in categorieën | 43 |

| | | |
|----------|--|-----------|
| 5.3.2 | Analyse per categorie | 46 |
| 6 | Patronen in de berichtgeving van de <i>New York Times</i> | 55 |
| 6.1 | Hypothese..... | 55 |
| 6.1.1.1 | Aandacht voor Blackwater door de jaren heen..... | 55 |
| 6.1.1.2 | Aard van het incident en invloed hiervan op de berichtgeving | 56 |
| 6.2 | Methodiek..... | 57 |
| 6.2.1 | Verwerking van de Exel spreadsheet in grafieken | 57 |
| 6.3 | Resultaten: de gevonden patronen | 58 |
| 6.3.1 | Het toetsen van de hypothesen..... | 58 |
| 6.3.1.1 | Verdeling van de artikelen over de onderzoeksperiode..... | 58 |
| 6.3.2 | Vergelijking gevonden knelpunten na Fallujah en na Nisour Square..... | 60 |
| 6.4 | Deelconclusie | 66 |
| 7 | Conclusie | 67 |
| 7.1 | Suggesties voor verder onderzoek | 68 |
| 8 | Epiloog | 70 |
| | Literatuurlijst | 73 |

Voorwoord

Al van jongs af aan ben ik geïnteresseerd in wat er in de wereld gebeurt. In de jaren negentig was ik er dan ook van op de hoogte dat de Verenigde Staten in Colombia private bedrijven inzetten voor het vernietigen van coca-velden. Het zwaarbewapende personeel dat hiervoor werd ingezet, kwam daarbij regelmatig in gevecht met leden van drugskartels of rebellengroeperingen zoals de FARC die zich ook met drugshandel bezighouden. Ik zag deze personen als een soort huurlingen in een sterk georganiseerd verband.

In april 2004 kwamen in het Irakese Fallujah vier medewerkers van het Amerikaanse private militaire bedrijf Blackwater op een brute manier om het leven. De Blackwater- medewerkers werden in een hinderlaag gelokt, neergeschoten en vervolgens door een menigte gelyncht en door de stad gesleept. Er was wereldwijde aandacht voor dit incident. Dit was de eerste keer dat ik hoorde over de inzet van *private military companies* (PMC's) door de Verenigde Staten in Irak. Mijn nieuwsgierigheid naar dit onderwerp was geboren en sindsdien volg ik de berichtgeving over PMC's met grote interesse. Aan de ene kant fascineerde dit relatief onbekende fenomeen mij, aan de andere kant rezen er bij mij direct diverse vragen. Waarom worden er PMC's ingezet en wat zijn hun bevoegdheden? En Blackwater: wat is dat voor een bedrijf?

Op 16 september 2007 deed zich het incident op Nisour Square in Bagdad voor, waarbij Blackwater- medewerkers tijdens een schietpartij een groot aantal burgerslachtoffers maakten. Het schokte mij dat er zoveel burgerslachtoffers vielen, zonder dat er een duidelijke aanleiding voor het schietincident was. Nog meer dan na het incident in Fallujah kwamen er bij mij vragen naar boven. Het werd mij al snel duidelijk dat veel zaken omtrent de inzet van PMC's in Irak niet goed waren geregeld. Ik besloot dat ik voor mijn masterscriptie hier onderzoek naar wilde doen.

Na het afronden van de mastercursussen wilde ik mijn scriptie afronden, maar dat liep anders dan gepland. Na een aanvang te hebben gemaakt, slokten onder andere het door mij gestarte bedrijf in elektrische vervoersmiddelen en de restauratie van mijn huis zoveel tijd op, dat ik noodgedwongen mijn scriptie enige tijd heb moeten parkeren. Toen de afronding van de restauratie van mijn huis in zicht begon te komen, was het schrijven van mijn scriptie de eerste prioriteit.

Allereerst wil ik dan ook Christ Klep bedanken voor zijn bereidheid, om na mijn lange afwezigheid mijn scriptie verder te begeleiden. Daarnaast wil ik mijn vriendin Margriet bedanken voor haar support en haar geduld. Na de drukke restauratie volgden er immers een aantal maanden, waarin het schrijven van mijn scriptie veel tijd opslokte.

1 Inleiding

Het is zondagochtend 16 september 2007. Het begin van een normale zonnige werkdag voor veel Irakezen. Ergens op een beveiligde plek in Bagdad vindt een ontmoeting plaats tussen Amerikaanse diplomaten. Een paar honderd meter vanaf de ontmoetingsplaats explodeert plotseling een bom. Vanuit veiligheidsoverwegingen wordt besloten de diplomaten naar de veiligere ‘groene zone’ te evacueren. De diplomaten worden vervoerd en beveiligd door medewerkers van een Amerikaans bedrijf genaamd Blackwater, dat is ingehuurd door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Een ander konvooi van Blackwater dat in de buurt is, wordt ingeschakeld om de weg bij Nisour Square vrij te maken zodat het konvooi met de diplomaten ongestoord kan passeren. Bij het plein aangekomen gaat het al snel mis. Eén van de Blackwater- medewerkers schiet de bestuurder dood van een auto die dicht bij het konvooi komt. Enkele ogenblikken later wordt ook de moeder van de bestuurder, die naast hem zit, doodgeschoten. Na het doodschieten van de bestuurder en diens moeder rolt de auto door richting het konvooi, waarna meer beveiligers het vuur openen. De schietpartij resulteert in zeventien doden en vierentwintig gewonde Irakese burgers. De Blackwater- medewerkers verklaren na het incident dat er ook op hun geschoten zou zijn en dat de schietpartij een daad van zelfverdediging was.

Het bovenstaande incident is het bloedigste incident in Irak waarbij onschuldige burgers door toedoen van private beveiligers om het leven komen, maar dit incident staat niet op zichzelf. Meerdere malen zijn er in Irak burgers gedood door private beveiligers. De schuldvraag is echter zeer complex, onder andere vanwege de uiterst gevaarlijke omstandigheden waarin zij deze taken moeten vervullen.

Ongeacht het feit of de dader wel of niet schuldig is, kunnen ook andere personen of organisaties verantwoordelijk zijn voor, of schuldig zijn aan, de daden van dit individu. Om nog een stapje verder te gaan: ook een overheid kan verantwoordelijk zijn voor een dergelijke daad. Bijvoorbeeld als de overheid gebruik maakt van de diensten van een dergelijk bedrijf. Is dit niet het geval dan heeft een overheid vaak wel de mogelijkheid en plicht om een incident te onderzoeken en maatregelen te nemen (bijvoorbeeld door middel van wetgeving), om zo in de toekomst het verlies van levens te voorkomen of te beperken. Het zou nog beter zijn als er al geanticipeerd wordt op de mogelijke risico's voordat er zich incidenten hebben voorgedaan. Van een goed functionerende democratische overheid zou men dergelijke zaken mogen verwachten. In de westerse wereld zijn de procedures en regels voor dergelijke vraagstukken vaak tot in de kleinste details geregeld. Het westerse rechtssysteem heeft op bijna alles in de westerse wereld een antwoord. Hoe er onderzoek gedaan wordt naar vermeende misdaden, wie dit doet, wie er aanklaagt en welke rechterlijke instantie er recht spreekt.

Al snel bleek echter dat er voor de schietpartij van 16 september op het Nisour Square in Bagdad geen pasklare en/of bevredigende westerse procedure bestond. Een onderzoek uitgevoerd door

de FBI resulteerde in de, door de FBI vermoede, toedracht van het incident en de verklaring dat een groot deel van de slachtoffers onnodig gedood was. Nu, althans volgens de FBI, duidelijk was geworden dat er onschuldige en onnodige slachtoffers waren gevallen kwam de vervolgvraag: wie heeft het gedaan? Uit het FBI- onderzoek bleek dat de dodelijke kogels afkomstig zijn geweest van de Blackwater- medewerkers. Maar wat er daarna verder moest gaan gebeuren, was onduidelijk. Het bleek totaal niet helder welke instantie de daders aansprakelijk moest stellen, laat staan wie hen zou moeten berechten. Het leek er zelfs op dat vervolging in het geheel niet mogelijk was. Uit de bovenstaande uiteenzetting blijkt dat de inzet van Blackwater door de Amerikaanse overheid in Irak voor ernstige problemen heeft gezorgd.

Ook is er publieke verontwaardiging ontstaan. Er heerst bij grote delen van het Amerikaanse publiek niet alleen een gevoel dat dit niet had mogen gebeuren, maar dat het ook voorkomen had kunnen worden. Er is maatschappelijke onrust ontstaan in Amerika en daarbuiten over de inzet van *private military companies* (PMC's) en Blackwater in het bijzonder. Dit blijkt ook duidelijk uit de berichtgeving in de media. Kortom, zoals uit het incident op Nisour Square blijkt, heeft de inzet van PMC's voor ernstige problemen gezorgd. Maar hoe komt het dat er zo veel geweld werd gebruikt op Nisour Square? En hoe komt het dat de daders niet worden berecht? De oorzaken van deze problemen kunnen, samen met de problemen zelf, bestempeld worden als 'knelpunten'.

Onderzoek

Deze scriptie doet onderzoek naar de 'knelpunten' die zich hebben voorgedaan bij de inzet van de PMC Blackwater door de Verenigde Staten in Irak. Het doel van dit onderzoek is om helder te krijgen wat de meest relevante knelpunten zijn met betrekking tot de inzet van PMC's. Om dit helder te krijgen wordt er onderzoek gedaan naar de knelpunten die gesignaleerd zijn in de media. Bij het onder de aandacht brengen van misstanden, speelt de media een grote rol. De media doet verslag van incidenten en de achtergronden daarvan, maar kan ook door onderzoeksjournalistiek vroegtijdig misstanden signaleren en onder de aandacht brengen zodat problemen voorkomen kunnen worden. De verwachting in dit onderzoek is, dat vanaf het moment dat er zich ernstige incidenten voordoen, de maatschappelijk meest relevante knelpunten door de media worden gesignaleerd. Omdat de media belangrijk zijn bij het signaleren van misstanden en de oorzaken daarvan, zal de media in dit onderzoek een belangrijke rol spelen. Er is nog maar weinig onderzoek gedaan naar de berichtgeving over de inzet van PMC's in Irak in de media.

Door onderzoek te doen naar de knelpunten in de media ontstaat een overzicht van welke problemen zich voor kunnen doen en voor welke gevaren opgepast moet worden bij de inzet van PMC's. Deze gegevens kunnen dienen als een belangrijke uitgangspunt voor beleidsmakers, adviseurs, wetenschappers, de politiek en de private militaire industrie zelf. Wel wordt verwacht dat de

media in verhouding veel aandacht besteden aan zaken die het publiek het meest aanspreken en dus niet automatisch een van de hiervoor genoemde groepen. Een goed overzicht van de meest aansprekende knelpunten kan echter juist ook voor hen interessant zijn. Zo kunnen politici deze informatie gebruiken door deze zaken aan de kaak te stellen of door deze informatie te gebruiken in hun campagnes. Het bedrijfsleven zou haar imago kunnen oppoetsen als zij deze meest aansprekende knelpunten kunnen oplossen.

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de berichtgeving in de *New York Times*. De verwachting bestaat dat ook de voor het publiek wat minder aansprekende knelpunten, zij het in wat mindere mate, door de *New York Times* gesignaleerd zullen worden. Dit omdat de *New York Times* een goede reputatie heeft op het gebied van achtergronden en onderzoeksjournalistiek.

Onderzoeksvraag

Na het incident op Nisour Square (2007) barstte in de Verenigde Staten een brede maatschappelijke discussie los over de inzet van PMC's in Irak. Bij de inzet van gewapende beveiligers van het bedrijf Blackwater door de Amerikaanse overheid zijn veel knelpunten naar voren gekomen, onder andere via de media.

Aan de hand hiervan is de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

Welke knelpunten stonden centraal in de berichtgeving van de New York Times (01-01-2001 t/m 31-12-2007) en welke patronen zijn er in de berichtgeving met betrekking tot deze knelpunten te ontdekken?

Knelpunten kunnen divers van aard zijn, bijvoorbeeld juridisch, politiek of ethisch. In dit onderzoek wordt iets, wat de inzet van PMC's betreft, als knelpunt beschouwd als:

1. Er discussie is over de vraag of iets wel of niet volgens de nationale en internationale wetgeving of het internationale recht is (juridisch).
2. Er discussie bestaat over de vraag of iets in morele zin wel 'goed' is, ook al is datgene volgens de nationale en internationale wetgeving formeel toegestaan (ethisch).
3. Er aanwijzingen zijn dat iets problemen kan veroorzaken (er bestaan zaken die volgens de wetgeving en het internationale recht zijn toegestaan en ook in morele zin niet per definitie slechts zijn, maar wel problemen kunnen veroorzaken).
4. Iedereen het er over eens is dat iets niet 'goed' is, niet volgens de nationale en internationale wetgeving is of problemen veroorzaakt.

Op bovenstaande definitie geldt echter één uitzondering en dit betreft de (dodelijke) incidenten. Deze zouden volgens bovenstaande definitie op zich zelf ook knelpunten zijn. Aangezien er al geconstateerd

is dat dit een probleem is, voegt het niets toe om deze als knelpunten in de resultaten mee te nemen. De (dodelijke) incidenten zijn ook de aanleiding van het onderzoek. Het is veel relevanter om de oorzaken van deze problemen te achterhalen alsmede eventuele andere problemen omtrent de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten.

De exacte periode van het onderzoek loopt van 1 januari 2001 tot en met 31 december 2007. Er is voor deze periode gekozen omdat Blackwater al snel na 11 september 2001 door de Verenigde Staten werd ingezet en er zich in deze jaren een aantal interessante gebeurtenissen hebben voorgedaan, die invloed hebben gehad op de inzet van PMC's door de Verenigde Staten. Er wordt vanuit gegaan dat deze gebeurtenissen ook invloed hebben gehad, op de berichtgeving¹ in de *New York Times*. De belangrijkste van deze gebeurtenissen zijn:

- De aanslagen van 11 september 2001 door moslimextremisten, op met name het World Trade Center in New York en het Pentagon in Washington.
- De start van de oorlog tegen de Taliban in Afghanistan, door de Verenigde Staten en zijn bondgenoten, in oktober 2001
- De start van de oorlog tegen het bewind van Saddam Hoessein door de Verenigde Staten en zijn bondgenoten in maart 2003
- Het incident bij de Irakese stad Fallujah waarbij vier medewerkers van de PMC Blackwater werden gelyncht.
- Het incident van 16 september 2007 op Nisour Square waar medewerkers van de PMC Blackwater een groot aantal onschuldige burgers doodden.

Er is verder voor gekozen om het onderzoek te beperken tot Irak omdat er hier sprake was van een qua omvang historisch grote inzet van PMC's. Ook heeft de oorlog in Irak redelijk recent plaatsgevonden en hebben zich hier veel incidenten voorgedaan waarbij PMC's betrokken zijn geweest. Een uitzondering hierop is de berichtgeving tussen januari 2001 en maart 2003 in de periode voor de oorlog in Irak. In deze periode wordt gekeken naar de berichtgeving over Blackwater in het algemeen. Zo kan inzichtelijk gemaakt worden hoeveel aandacht er in de berichtgeving voor Blackwater was in de jaren voorafgaand aan de oorlog in Irak. Deze informatie kan dienen als extra onderbouwing voor mogelijk te vinden patronen in de berichtgeving.

Omdat veruit het grootste deel van de artikelen uit de *New York Times* over PMC's over Blackwater gaat en omdat Blackwater bij veel incidenten betrokken is geweest, is ervoor gekozen om alleen onderzoek te doen naar de inzet van Blackwater. In de loop van dit onderzoek wordt het echter

¹ Als verderop in dit onderzoek gesproken wordt over 'de berichtgeving', dan wordt daarmee bedoeld de berichtgeving in de *New York Times* tussen 1 januari 2001 t/m 31 december 2007.

duidelijk dat er naar aanleiding van de inzet van Blackwater, knelpunten naar voren komen die gelden voor PMC's in het algemeen.

Er wordt in dit onderzoek gesproken over PMC's, maar er is in de wetenschap en binnen de bedrijfstak zelf discussie geweest over de naamgeving van bedrijven zoals Blackwater. Nog steeds worden ook diverse andere benamingen gebruikt. Voorbeelden hiervan zijn *private military and security companies* (PMSC's) en *private military firms* (PMF's).² Veel bedrijven richten zich naast militaire taken, ook op reguliere beveiligingstaken waardoor ook vaak de nadruk wordt gelegd op het woord 'security'. Omdat in dit onderzoek alleen de inzet van Blackwater voor para- militaire taken wordt onderzocht, is gekozen voor de term *private military company* (PMC).

Er zijn ook PMC's die er niet voor terugdeinzen om hun diensten aan te bieden aan criminele organisaties. Deze bedrijven opereren echter in beginsel al in strijd met de wet en dienen ook als zodanig te worden behandeld. Hierdoor zijn ze ook niet relevant voor dit onderzoek.

Opzet

Om te beginnen zal in hoofdstuk twee een overzicht gegeven worden van de relevante literatuur en andere publicaties over PMC's. In hoofdstuk drie zullen, in meer algemene zin, de ontstaansgeschiedenis, taken en inzet van PMC's uiteengezet worden. Ook zal er aandacht worden besteed aan de voor- en nadelen die aan de inzet van PMC's kunnen kleven. De opkomst van PMC's en de oorzaken hiervan zullen onderzocht worden middels literatuuronderzoek. Hiervoor wordt literatuur gebruikt waarin de opkomst van PMC's beschreven wordt, waaronder *Corporate Warriors* van P.W. Singer (2008)³ en *The Market for Force* van Deborah D. Avant (2007).⁴

In hoofdstuk vier zal specifiek worden ingaan op de Amerikaanse PMC Blackwater en op het incident op Nisour Square. De ontstaansgeschiedenis van Blackwater zal worden beschreven en er wordt een overzicht gegeven van het bedrijf en zijn taken. Verder volgt een uiteenzetting van het incident bij Nisour Square met de reacties van de diverse partijen (Blackwater, het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse zaken, het leger en de Irakezen) en het FBI- onderzoek. Voor het onderzoek naar het bedrijf Blackwater en het in beeld brengen van het incident op Nisour Square zullen diverse media worden geraadpleegd, waaronder de *Washington Post* en de *New York Times* alsmede het boek *Blackwater* van Jeremy Scahill (2008).⁵

² Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010) 11.

³ P.W. Singer, *Corporate Warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008).

⁴ Deborah D. Avant, *The market for force, The consequences of privatizing security* (Cambridge: Cambridge University Press 2007).

⁵ Jeremy Scahill, *Blackwater. The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008).

In hoofdstuk vijf wordt onderzoek gedaan naar de publicaties over Blackwater in de *New York Times* en de daarin naar voren komende knelpunten. In hoofdstuk zes zal onderzocht worden welke patronen er te ontwaren zijn in de berichtgeving van de *New York Times*. Tot slot worden in de conclusie de onderzoeksresultaten gepresenteerd.

2 Literatuur

In dit hoofdstuk volgt een uiteenzetting van de meest relevante literatuur voor het onderzoek. De literatuur zal kort behandeld worden waarbij ook de focus die de auteur van de betreffende literatuur legt aan de orde komt. Verder zal de relevantie van de betreffende literatuur voor dit onderzoek kort besproken worden. Omdat de *New York Times* een belangrijke bron is voor dit onderzoek zal hierover aan het einde van dit hoofdstuk de nodige informatie gegeven worden, waarbij ook de keuze voor de *New York Times* wordt behandeld. Om te beginnen volgt er een beknopte schets van de aandacht voor PMC's in de media, de politiek en de wetenschap.

2.1 Het maatschappelijke debat

De toename van de inzet van PMC's door overheden ging in eerste instantie op een voor het grote publiek weinig zichtbare manier. "Gewone burgers" komen niet snel met PMC's in aanraking en door de aard van de werkzaamheden zoeken PMC's zelf ook niet snel de publiciteit. Dit geldt zeker ook voor de inzet van PMC's door de Verenigde Staten. De inzet van PMC's kon daar aanvankelijk dan ook op een vrijwel geruisloze manier plaatsvinden. De politiek had er geen belang bij om de aandacht hier op te vestigen of was onvoldoende op de hoogte. De media had het fenomeen nog niet opgepikt.⁶ Ook in de wetenschap was de aandacht aanvankelijk zeer beperkt.

Voor 2003 zijn er dan ook nauwelijks publicaties van betekenis over dit onderwerp geweest. Hierna neemt de aandacht in de wetenschap en daarmee het aantal publicaties langzaam toe. Vanaf 2007 is echter een exponentiële groei in het aantal publicaties waar te nemen.⁷ Dit lijkt niet los gezien te kunnen worden van de diverse incidenten die zich in de periode vanaf 2004 hebben voorgedaan bij de inzet van PMC's in Irak. In vrijwel alle publicaties vanaf 2007 over PMC's komt de inzet van PMC's in Irak en de daarmee samenhangende incidenten dan ook aan de orde.

De hierboven besproken literatuur vormt de bron van veel informatie voor hoofdstuk drie (*Private Military Companies*) en hoofdstuk vier (*Blackwater en het incident bij Nisour Square*) en de basis voor de hypothese voor het onderzoek naar welke knelpunten centraal staan in de berichtgeving van de *New York Times*.

⁶ Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010) 84.

⁷ Op de site van Amazon kan eenvoudig het aantal publicaties over PMC's per periode worden opgezocht. www.amazon.co.uk (voor het laatst geraadpleegd op 12 januari 2012).

2.2 Beeldbepalende publicaties

Het boek *'Corporate Warriors' The Rise of the Privatized Military Industrie* van Peter W. Singer in 2003 kan beschouwd worden als 'basis werk' op het gebied van PMC's.⁸ Het boek geeft een totaaloverzicht waarbij de ontstaansgeschiedenis, de aard, de inzet, de organisatie en de dilemma's van de hedendaagse PMC's worden beschreven en behandeld. Interessant is dat Singer in zijn boek ook veel aandacht besteedt aan de inzet van PMC's als politiek instrument. Het boek van Singer is tot op de dag van vandaag een basis van waaruit verder onderzoek plaatsvindt. Ook heeft Singer in de hernieuwde uitgave van zijn boek *'Corporate Warriors'* in 2008 een 'postscript' toegevoegd over wat hij noemt de 'lessen van Irak'.⁹

In 2005 kwam *'The Market of Force'* van Deborah D. Avant uit.¹⁰ Avant gaat hiermee dieper in op hoe de inzet van PMC's zich verhoudt tot het geweldsmonopolie van de staat en tot de maatschappij. De controle van PMC's staat centraal. Avant onderzoekt verder de toegevoegde waarde van de inzet van PMC's voor overheden en de invloed van eventuele private financiers op de controle op het gebruik van geweld. Daar waar Singer een aantal dilemma's op het gebied van controle door de staat kort behandelt zien we dat Avant hier veel uitgebreider op in gaat.

Benedict Sheehy, Jackson Maogoto and Virginia Newell kwamen in 2009 met hun *'Legal Control of the Private Military Corporation'*. Sheehy is rechtsgeleerde aan de RMIT University in Australië en Maogoto is als rechtsgeleerde verbonden aan de University of Manchester. Newell is werkzaam als advocaat. Zoals de titel al doet vermoeden staat de controle op PMC's ook in dit boek centraal. De achtergrond van de auteurs zorgt er voor dat er op een meer juridische manier naar het onderwerp wordt gekeken. Hierdoor is de invalshoek in eerste instantie anders dan die van Avant. De dilemma's op het gebied van de juridische controle worden echter in een brede context behandeld. De drie belangrijkste onderdelen zijn de aard van de bedrijfsvorm en de gevolgen die dit heeft voor de controle op PMC's, de regulering van PMC's door individuele staten en de internationale wetgeving met betrekking tot PMC's.

Het in 2010 gepubliceerde *'Private Security Contractors and New Wars'* van Kateri Carmola lijkt in eerste instantie op weer een publicatie over de juridische en ethische dilemma's bij de inzet van PMC's.¹¹ Ook dit boek begint algemeen en probeert de aard van de diverse PMC's te doorgronden. Door de grondige werkwijze waarbij tal van voorbeelden aan de orde komen en de verschillende

⁸ P.W. singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008).

⁹ Ibidem, 243.

¹⁰ Deborah D. Avant, *The market for force, The consequences of privatizing security* (Cambridge: Cambridge University Press 2007).

¹¹ Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010).

invalshoeken die worden gekozen, voegt dit boek een extra dimensie toe als we het vergelijken met *'Corporate Warriors'* van Singer. Carmola gaat ook uitgebreid in op de nationale en internationale wetgeving en andere juridische aspecten waarna tot slot de ethische aspecten worden behandeld. De toegevoegde waarde van dit boek voor het onderzoek ligt met name in de uitgebreide behandeling van de juridische paragraaf en de gedetailleerde aandacht die wordt besteed aan de relatie tussen de overheid en PMC's.

Onderzoeksjournalist en criticus van de private militaire industrie Jeremy Scahill kwam in 2007 met zijn boek *'Blackwater, The rise of the world's most powerful mercenary army'*.¹² Scahill doet vanuit journalistiek kritisch oogpunt uitgebreid verslag over het bedrijf Blackwater en zijn activiteiten alsmede de incidenten waar het bedrijf bij betrokken geweest is. Ook de betrokkenheid van de politiek wordt uitgebreid behandeld. Het boek is zeer gedetailleerd en biedt inzicht in tal van belangrijke wetenswaardigheden en is een belangrijke bron voor het hoofdstuk over Blackwater. Scahill is echter een uitgesproken criticus van de inzet van PMC's door de Verenigde Staten en Blackwater in het bijzonder. Bij het lezen van dit boek moet dit dan ook in het achterhoofd gehouden worden.

¹² Jeremy Scahill, *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008).

Het lijkt erop dat ook in de wetenschap de aandacht voor PMC's na de diverse incidenten in Irak sterk toeneemt. Toch was er voor die tijd (de meeste en belangrijkste incidenten doen zich voor in de periode 2004 – 2008) al, zij het in beperkte mate, aandacht voor de dilemma's en knelpunten die de inzet van PMC's met zich mee kan brengen. Singer is hiervan een goed voorbeeld. In de media lijkt dit echter anders te liggen.

Zoals reeds opgemerkt in het begin van dit hoofdstuk lijkt het erop dat in de media pas aandacht komt voor de knelpunten met betrekking tot de inzet van PMC's op het moment dat er zich incidenten voordoen. Ook onderzoeksjournalist Jeremy Scahill wordt pas actief op dit gebied nadat er zich incidenten hebben voorgedaan.¹³ Volgens Carmola begonnen veel media pas vanaf het incident in Fallujah, waarbij vier Blackwater- medewerkers omkwamen, aandacht te besteden aan de inzet van PMC's in Irak.¹⁴ Het is dan ook erg interessant om te kijken of dit ook geldt voor de *New York Times*.

2.2.1 New York Times

De geschiedenis van de *New York Times* gaat terug naar 18 september 1851, de dag waarop de krant voor het eerst verscheen. Het dagblad is opgericht door journalist en politicus Henry J. Raymond en voormalig bankier George Jones met behulp van de zakenman Edward B. Wesley.¹⁵ In 1896 kocht Adolph Simon Ochs de krant. Tegenwoordig is de krant in handen van *The New York Times Company* waarin de familie Ochs-Sulzberger nog zo'n achtentachtig procent bezit.

De gedrukte versie van de krant is momenteel de grootste lokale krant in de Verenigde Staten en de derde krant op landelijk niveau na *The Wall Street Journal* en *USA Today*. Met meer dan 30 miljoen unieke bezoekers per dag is de website van de *New York Times* de populairste website van alle Amerikaanse dagbladen. De krant heeft ongeveer 1150 werknemers op de nieuwsafdeling. Ook heeft de krant zesentwintig buitenlandse standplaatsen en een speciale VN standplaats in New York City.¹⁶ In de loop der jaren heeft de krant 101 keer de prestigieuze Pulitzer prijs gewonnen.¹⁷

¹³ In de artikelen van Jeremy Scahill op de website van *The Nation*, van voor 2004, komt de inzet van PMC's in Irak nog niet aan de orde. www.thenation.com/article/letter-iraq-0 (voor het laatst geraadpleegd op 18 februari 2012).

¹⁴ Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010) 84.

¹⁵ Op deze website worden details over de geschiedenis van de *New York Times* weergegeven. <http://legacy.www.nypl.org/research/chss/spe/rbk/faids/jonesray.pdf> (voor het laatst geraadpleegd op 18 februari 2012).

¹⁶ Op de website van Britannica.com is gedetailleerde informatie over de organisatie van de *New York times* te vinden. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/412546/The-New-York-Times> (voor het laatst geraadpleegd op 24 februari 2012).

¹⁷ Deze website geeft een overzicht van feiten over de *New York Times*, waaronder het aantal keren dat de *New York Times* de Pulitzerprijs heeft gewonnen. http://www.nytco.com/pdf/DidYouKnow_March2010_FINAL.pdf (voor het laatst geraadpleegd op 24 februari 2012).

De *New York Times* heeft een aparte redactionele opiniepagina. De afdeling die deze pagina verzorgt staat helemaal los van de nieuwsafdeling. De afdeling die deze opiniepagina verzorgt bestaat uit zestien journalisten met expertise op verschillende terreinen. Door deze afdeling wordt ook direct gereageerd op reacties van lezers. Om op de hoogte te blijven organiseert de redactie regelmatig vergaderingen om actuele thema's met elkaar te bespreken. Artikelen worden geschreven door individuele redactiemedewerkers in samenspraak met de rest van de afdeling.

De *New York Times* heeft de reputatie een betrouwbare bron van informatie te zijn. Tevens is er veel ruimte voor onderzoeksjournalistiek. De krant wordt verder vaak gekenschetst als neigend naar de progressieve en liberale kant, vooral wat betreft de redactionele opiniepagina.¹⁸ De reputatie van betrouwbare bron te zijn en de traditie die de *New York Times* heeft op het gebied van onderzoeksjournalistiek, zijn in sterke mate bepalend geweest voor de keuze om onderzoek te doen naar de berichtgeving in deze krant. Ook de progressief liberale reputatie van de *New York Times* heeft meegespeeld in de keuze. Dit omdat daardoor verwacht wordt dat kritiek op de overheid of de inzet van PMC's niet om politieke redenen zal worden afgezwakt. De progressief liberale reputatie is vooral te danken aan de artikelen uit de redactionele opiniepagina. Tot slot is het feit dat de *New York Times* een Amerikaanse krant is, ook bepalend geweest omdat het onderzoek gaat over de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten.

¹⁸ Op de site van het liberale Sourcewatch wordt de *New York Times* beschreven als neigend naar de progressieve en liberale kant. http://www.sourcewatch.org/index.php?title=New_York_Times (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

3 Private Military Companies

In dit hoofdstuk wordt eerst het concept PMC in een historische context geplaatst en zal een overzicht worden gegeven van het bestaan en de ontwikkelingen van private partijen in de oorlogsvoering vanaf de middeleeuwen tot heden. De belangrijkste gebeurtenissen die invloed hebben gehad op deze ontwikkelingen zullen kort behandeld worden. In het tweede gedeelte van het hoofdstuk wordt een beeld gegeven van de taken waarmee PMC's zich bezighouden en wordt er een onderscheid aangebracht tussen groepen PMC's aan de hand van afnemers en de aard van de taken. Aan het einde van dit hoofdstuk volgt een overzicht van de voor- en nadelen die de inzet van PMC's met zich meebrengen, waarna het hoofdstuk wordt afgesloten met een deelconclusie.

3.1 Ontstaansgeschiedenis van PMC's

Het inhuren van buitenstaanders voor militaire taken is al zo oud als het oorlogvoeren zelf. Het ging hierbij meestal om individuen die zichzelf aan de hoogste bidder verhuurden, de alom bekende huurlingen. Daarnaast waren er ook perioden waarin huurlingen zich aanboden in de vorm van sterk georganiseerde eenheden. Bij beide verschijningsvormen was het primaire doel geld verdienen/winst maken. Wat opvalt als men naar de geschiedenis van het oorlogvoeren kijkt, is de constante rol van private actoren bij de oorlogsvoering door de geschiedenis heen.¹⁹ Pas de opkomst van de natiestaat heeft de participatie van private partijen bij het oorlogvoeren sterk teruggedrongen. Het geweldsmonopolie van de natiestaat is echter een uitzondering in de wereldgeschiedenis aldus Janice Thomson in haar boek *Mercenaries Pirates & Sovereigns*.²⁰ Verderop in dit hoofdstuk zullen we niettemin zien dat de natiestaat en private militaire actoren elkaar de laatste decennia niet meer uitsluiten.

Middeleeuwen

Na de val van het Romeinse Rijk viel Europa terug in een duistere periode. Er was economische teruggang en de vele kleine staatjes die ontstonden, vormden zelf kleine milities om hun eigendommen te beschermen. Deze kleine legertjes werden zo nodig vaak aangevuld met huurlingen. Huurlingen werden gerekruteerd om het leger te vergroten, maar ook om specifieke kennis en

¹⁹ P.W. Singer, *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 19.

²⁰ Janice Thomson, *Mercenaries, pirates and sovereigns: State building and extraterritorial violence in early modern Europe* (Princeton: Princeton University press 1994).

vaardigheden binnen te halen. Een voorbeeld hiervan zijn de kruisboogschutters.²¹ Het gebruik van dit wapen vergde kennis en ervaring. Dergelijke gespecialiseerde boogschutters groepeerden zich al snel, maar van echte bedrijven was nog geen sprake. Dit zou echter gaan veranderen.²²

Tijdens de Honderdjarige Oorlog in het huidige Frankrijk (1337-1453), ontstonden er echte bedrijven die op een georganiseerde manier werkten en zich als complete gestructureerde legertjes verhuurden.²³ Een aantal van deze private legertjes verlegden, vooral in tweede helft van de veertiende eeuw, hun werkgebied naar Italië, waar ze in ruil voor betaling de bescherming van stadstaatjes op zich namen. Na verloop van tijd namen in enkele stadstaten de ingehuurde privé legertjes de macht zelfs over van hun voormalige opdrachtgever. Een ander bekend voorbeeld van georganiseerde militaire eenheden die oorlog voerden tegen betaling waren de Zwitserse piekeniers welke vooral in de late middeleeuwen actief waren.²⁴

De vrede van Westfalen, een keerpunt

Na de Dertigjarige Oorlog, die een bloeitijd voor private actoren in de oorlogsvoering was geweest begon het tij te keren.²⁵ Twee belangrijke redenen lagen hieraan ten grondslag. Als eerste begon de behoefte aan huurlingen en specialistische eenheden te dalen door de opkomst van vuurwapens. Deze wapens waren relatief eenvoudig te gebruiken en hiervoor hoefden dus geen specialistische of ervaren buitenstaanders meer te worden ingehuurd. De andere belangrijke reden is dat met de Vrede van Westfalen (1648) de basis werd gelegd voor de moderne natiestaat. Er werd min of meer bepaald dat de soevereiniteit van de diverse staatjes en staten in Europa waaronder die welke voorheen tot het Heilige Roomse Rijk behoorden gerespecteerd moest worden. Naast een in kracht toenemende geografische basis van de staat, zette ook de opkomst van het staande leger, welke reeds in de zestiende eeuw was begonnen, sterk door, waardoor private partijen steeds overbodiger werden.²⁶

Franse Revolutie en nationalisme

Na de Franse revolutie (1789) nam in grote delen van Europa het maatschappelijke en politieke zelfbewustzijn (de burgerschapszin en het politieke besef) onder de bevolking sterk toe. Ook werd de staat steeds meer gecentraliseerd en kreeg zij meer macht. Onder de bevolking groeide het nationale

²¹ P.W. singer, Corporate warriors: The rise of the privatized military industry (New York: Cornell University Press 2008) 22.

²² Ibidem, 23.

²³ T. Spicer, An unorthodox soldier, Piece and war and the Sandline affair (Edinburgh: Mainstream Publishing 1999) 240.

²⁴ P.W. singer, Corporate warriors. The rise of the privatized military industry (New York: Cornell University Press 2008) 26.

²⁵ Ibidem, 29.

²⁶ P.W. singer, Corporate warriors. The rise of the privatized military industry (New York: Cornell University Press 2008) 29.

bewustzijn, wat ook door veel staten werd gestimuleerd.²⁷ Staten kregen ook steeds vaker vorm langs grenzen van etniciteit, cultuur, taal of religie. Een gevolg van deze zaken was dat het leger steeds meer werd gevormd door soldaten uit eigen volk, maar in ieder geval uit de eigen staat. Naast functioneel overbodig werden private actoren in de oorlogsvoering door deze ontwikkelingen ook ideologisch ongewenst.

Toch zouden individuele huurlingen blijven bestaan. Na de Eerste en Tweede Wereldoorlog waren er grote groepen veteranen die hun heil zochten in conflicten elders in de wereld. Diverse overheden maakten hier handig gebruik van. Frankrijk bijvoorbeeld huurde meer dan 80.000 Duitse Tweede Wereldoorlogveteranen in, voornamelijk ex- Waffen SS om zijn postkoloniale oorlogen uit te vechten in Vietnam en Algerije²⁸. Huurlingen zouden dus wel blijven bestaan, maar nauwelijks georganiseerd en op kleine schaal.

De Koude Oorlog en de opkomst van de moderne PMC's

Voor de val van de Berlijnse muur werd het wereldtoneel overheerst door de strijd tussen de Verenigde Staten met zijn (voornamelijk West Europese) bondgenoten aan de ene zijde en de Sovjet Unie met zijn communistische bondgenoten aan de andere zijde. Ook de nationale legers van de diverse staten waren hieraan aangepast waarbij enorme aantallen manschappen intensief werden getraind en paraat gehouden. Voor private actoren was er geen plaats in deze ideologische Koude Oorlog. De enkele resterende huurlingen waren slechts actief in gebieden als Zuid-Amerika en Afrika voornamelijk ten tijde van de dekolonisatie en de conflicten die hieruit voortvloeiden.²⁹

Begin jaren tachtig deed er zich een belangrijke ontwikkeling voor die de ideologische grondslag vormde van de opkomst van de moderne PMC's. Er ontstond, vooral in de westerse wereld, een trend van steeds verdergaande privatiseringen. De trend begon met de privatisering van staatsbedrijven, sociale zekerheid en onderwijs. Het waarborgen van de veiligheid bleef echter nog enige tijd primair een taak van de overheid. Toch zou ook dit voorheen exclusieve werkgebied van overheden niet gespaard blijven voor de verdergaande privatiseringstrend. Uiteindelijk leidde dit tot het meer en meer uitbesteden van de interne en externe veiligheid.³⁰

Een belangrijke impuls voor het privatiseren van veiligheidstaken was de val van de Berlijnse muur in 1989. Deze belangrijke gebeurtenis luidde het einde van de Koude Oorlog in. Na het wegvallen van de dreiging die er tijdens de koude oorlog was geweest, werden veel staten geconfronteerd met een te duur staand leger door een overschot aan materieel en manschappen. Op veel plaatsen in de wereld werd gesneden in het personeelsbestand van nationale legers. Het

²⁷ Martin van Creveld, *The rise and decline of the state* (Cambridge: Cambridge University Press 2006) 193-202.

²⁸ P.W. singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 38.

²⁹ P.W. singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 37.

³⁰ Martin Van Creveld, *The rise and decline of the state* (Cambridge: Cambridge University Press 2007) 417.

Amerikaanse leger bijvoorbeeld kromp na afloop van de Koude Oorlog, in een periode van tien jaar met meer dan veertig procent.³¹ Er ontstond wereldwijd een enorm overschot aan goed opgeleid militair personeel. Dit is samen met de privatiseringstrend één van de belangrijkste factoren geweest die heeft geleid tot de opkomst van de vele Private Military Company's in de laatste decennia.³²

Golfoorlog

De Golfoorlog (1990-1991) wordt algemeen gezien als het eerste grote conflict uit de moderne geschiedenis waar belangrijke taken werden uitbesteed aan georganiseerde private partijen. Op iedere honderd Amerikaanse militairen was er destijds in Irak één burger actief die taken uitvoerde die voorheen tot de taken van het leger behoorden.³³ In totaal waren dat toch enkele duizenden krachten. Een voorbeeld van een PMC die betrokken was bij de eerste Golfoorlog is de Amerikaanse PMC Vinnell die verantwoordelijk was voor het trainen van Saudische troepen.³⁴ Bij dit begin van de comeback van georganiseerde private actoren bij de oorlogsvoering ging het echter nog voornamelijk om logistieke en beheertaken en was het aantal bewapende private beveiligers nog relatief klein. Het zou echter niet lang duren of elders in de wereld zouden private partijen direct worden ingehuurd voor en betrokken zijn bij gevechtshandelingen .

Angola, Sierra Leone en Kroatië

Terwijl na de val van de Berlijnse Muur de aandacht van de grootmachten voor de Afrikaanse landen afnam ontstonden er in steeds meer Afrikaanse landen burgeroorlogen. Een belangrijke drijfveer voor de strijd was vaak de controle over waardevolle grondstoffen die op diverse plaatsen in overvloed in de Afrikaanse bodem aanwezig zijn. Voorbeelden van dergelijke oorlogen zijn de conflicten in Angola en Sierra Leone in de jaren negentig.

In 1993 had de officiële Angolese regering nog maar één vijfde van het land onder controle. De rest was door rebellen onder de voet gelopen. Via een Britse zakenman kwam de president van Angola in contact met de Zuid-Afrikaanse PMC Executive Outcomes.³⁵ De partijen werden het eens en Executive Outcomes trainde het Angolese leger en vocht zelf ook mee. De rebellen werden in 1994 verslagen waarna er een vredesverdrag werd getekend en er vrije verkiezingen werden gehouden. Na

³¹ Artikel in *The Guardian* met achtergrondinformatie over de oorlog in Irak en de opkomst van PMC's.

<http://www.guardian.co.uk/world/2003/dec/10/politics.iraq> (voor het laatst geraadpleegd op 8 december 2011).

³² P.W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry* (New York: Cornell University Press 2008) 49.

³³ De website van Clingendael geeft gedetailleerde informatie over de inzet van PMC's in de Golfoorlog.

<http://www.clingendael.nl/media/?id=5271> (voor het laatst geraadpleegd op 8 december 2011).

³⁴ P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 13.

³⁵ P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 104.

het verslaan van de rebellen bleef Executive Outcomes nog enige tijd om het leger te trainen en de veiligheid te handhaven. Uiteindelijk verliet Executive Outcomes na druk van de internationale gemeenschap het land in 1996.³⁶

Midden jaren negentig was er ook in Sierra Leone een bloedige burgeroorlog gaande. Rebellen van het Revolutionary United Front (RUF) trokken al enkele jaren een spoor van dood en verderf door het land en hadden controle gekregen over belangrijke diamantmijnen. De rebellen waren berucht om de inzet van de vele kindsoldaten en om hun extreme wreedheid waarbij het afhakken van ledematen tot de dagelijkse praktijk behoorde. Na het succes in Angola gezien te hebben richtte de president van Sierra Leone zich ook tot Executive Outcomes. Ook hier ging de Zuid-Afrikaanse PMC het leger trainen én zelf meevechten wat er toe leidde dat ook in Sierra Leone de rebellen werden verdreven en er vrije verkiezingen werden uitgeschreven.³⁷ Executive Outcomes had inmiddels miljoenen dollars aan het conflict verdiend.³⁸

In dezelfde periode, zou in Europa een andere PMC een doorslaggevende rol spelen in het winnen van een oorlog. Ten tijde van de burgeroorlog (1991-1995) in Joegoslavië waren de Serviërs de eerste jaren van de oorlog superieur tegenover de Kroaten en de Bosniërs. Ze waren beter getraind en bewapend en werden achter de schermen gesteund door Rusland. Grote delen van Kroatië waren al enkele jaren bezet door de Serviërs en de Kroaten waren niet in staat om het tij te keren. Hier kwam echter verandering in toen zij in 1994 op verzoek van Amerika de Amerikaanse PMC Military Professional Resources Incorporated (MPRI) inhuurden. In 1995 begon MPRI, die al sinds begin jaren negentig in de regio betrokken was bij grenscontroles, met de trainingen. Het bedrijf leverde instructeurs en strategische planners die het Kroatische leger trainden en een strategisch aanvalsplan ontwierpen. Het aanvalsplan, Operatie Storm genaamd, werd uitgevoerd en binnen achtenveertig uur behaalden de Kroaten de overwinning op de Serviërs, waarna de Dayton vredesakkoorden werden getekend.³⁹

11 September 2001 en de explosieve groei van PMC's

Na de aanslagen in onder andere New York in 2001 ontketenden de Verenigde Staten een wereldwijde oorlog tegen het terrorisme. Al snel zag de Amerikaanse regering Bush, die het vrije marktdenken hoog op de agenda had staan, het nut in van de inzet van PMC's. De Amerikaanse regering maakte reeds gebruik van gewapende PMC's in Colombia voor de opsporing en vernietiging van

³⁶ Ibidem, 109.

³⁷ Deborah D. Avant, *The market for force, The consequences of privatizing security* (Cambridge University Press, Cambridge 2007) 89.

³⁸ Ibidem, 90.

³⁹ PW singer, *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 126.

cocavelden,⁴⁰ maar na de aanslagen op het World Trade Center in New York en het Pentagon in Washington DC, werden PMC's op vele plaatsen door de Amerikaanse regering ingezet, waaronder in de oorlogen in Afghanistan en Irak.

3.2 Hoe werken PMC's?

Tegenwoordig worden PMC's vaak ingezet door bedrijven, bijvoorbeeld uit de olie-industrie of mijnbouw voor de bescherming van installaties, of bij de beveiliging van bouwprojecten of logistieke diensten. Een andere belangrijke groep afnemers die gebruik maakt van de diensten van PMC's zijn overheid gerelateerde en niet overheid gerelateerde humanitaire en ontwikkelingsorganisaties. De groei van deze organisaties heeft ook bijgedragen aan de groei van de PMC's.⁴¹

Overheden zijn momenteel echter de grootste afnemers van de diensten van PMC's. Deze diensten van PMC's variëren van logistieke ondersteuning tot en met de inzet van volledig toegeruste gevechtseenheden. Zelfs het "huren" van gevechtsvliegtuigen inclusief deskundig personeel behoort bij sommige PMC's tot de mogelijkheden. Een andere steeds belangrijker wordende dienst is het leveren van "intelligence".⁴² Het snel verkrijgen van de juiste informatie is essentieel in een modern conflict en de technische mogelijkheden worden steeds groter, maar vragen ook specifieke kennis. Analisten verwachten dan ook dat de uitgaven voor dit soort diensten zullen blijven groeien.⁴³

De taken waar PMC's zich de laatste decennia tijdens hun hernieuwde opkomst op hebben gericht zijn dus erg divers en de variatie in bedrijven is groot. PMC's kunnen worden ingedeeld aan de hand van de afnemer van de diensten maar ook aan de aard van de te verzorgen diensten. Aangezien er veel overlap is, zijn er weinig bedrijven die volledig in de ene of de andere categorie vallen. In de volgende alinea worden niettemin een aantal belangrijke verschillen uiteengezet aan de hand van het criterium 'afnemer'.

Bij het bekijken van de opkomst van de vele PMC's de afgelopen twintig jaar zijn er duidelijke verschillen waar te nemen. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen PMC's die zich voornamelijk richten op taken voor geavanceerde moderne krijgsmachten, en PMC's die zich voornamelijk richten op de verzorging van taken voor bedrijven en kleinere, minder geavanceerde krijgsmachten. De financieel gezien grootste opdrachten komen voor rekening van de eerste groep. De opdrachtgevers hier zijn bijna uitsluitend coherente en kapitaalcrachtige staten. Contracten met deze partijen lopen vaak in de miljoenen en soms zelfs miljarden euro's.⁴⁴ Een goed voorbeeld van een bedrijf dat zijn inkomsten voor het grootste gedeelte in dit segment verdient is Blackwater. Het zijn

⁴⁰ Deborah D. Avant, *The market for force, the consequences of privatizing security* (Cambridge: Cambridge University Press 2007) 151.

⁴¹ P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 82.

⁴² Ibidem, 63.

⁴³ Ibidem, 63.

⁴⁴ Ibidem, 80.

voornamelijk de grote PMC's de deze 'bovenkant van de markt' bedienen.

NGO's kiezen zo mogelijk evenzeer voor de meer gerenommeerde partijen die ook voor westerse overheden werken.⁴⁵ Daarnaast is er een groep PMC's die zich volledig hebben gericht op NGO's en humanitaire operaties. Een voorbeeld hiervan is Ronco Consulting Corporation. Volgens P.W. Singer, schrijver van het boek "*Corporate Warriors*", distantiëren dergelijke PMC's zich vaak van de rest van de Private Military Industry. Hoewel een dergelijke partij door een humanitaire organisatie vaak meer geaccepteerd wordt dan PMC's die allerhande 'open' militaire taken aanbieden, vallen deze bedrijven toch ook onder de noemer PMC's omdat de aard van de werkzaamheden militair is en de werknemers meestal ook ex-militairen zijn, aldus Singer.⁴⁶

Helemaal onderaan de markt opereren PMC's die vaak niet veel meer zijn dan een databank met gekwalificeerd personeel en goede contacten. Deze werken veelal voor het bedrijfsleven, voor zwakkere staten, maar lokaal ook voor sterkere staten, vaak op ad hoc basis bijvoorbeeld voor tijdelijke beveiligingstaken in conflictgebieden. Nederland is een goed voorbeeld van een sterke staat die een dergelijke kleine PMC inhuurt. In het rapport dat de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) in 2007 op verzoek van de Nederlandse regering heeft opgesteld, is te lezen dat de Nederlandse krijgsmacht gebruik heeft gemaakt van kleine Afghaanse PMC's voor logistieke en beveiligingstaken.⁴⁷ Contracten die dit soort PMC's afsluiten lopen vaak van honderdduizenden tot hooguit enkele miljoenen dollars.⁴⁸ Dergelijke kleinere PMC's kunnen zichzelf ook eenvoudig weer opheffen om eventueel elders onder een andere naam weer opnieuw op te starten.

3.3 Inzet PMC's in Irak door de Verenigde Staten

Na de verovering van Bagdad door Amerikaanse troepen in april 2003 waren de wijdverbreide plunderingen, door burgers en criminelen, het grootste probleem. Na niet al te lange tijd deden zich echter veel ernstigere veiligheidsproblemen voor, waarbij vele mensen het leven lieten. Terroristische aanslagen die werden toegeschreven aan aanhangers van het voormalige regime van Saddam Hussein en aan leden van de terroristische organisatie Al Qaeda namen snel in aantal toe. Daarnaast stak het zogenaamde 'sektarische geweld' de kop op, moordpartijen tussen verschillende bevolkingsgroepen. Samen met het geweld van criminele organisaties die profiteerden van het gebrek aan gezag, maakte dit dat Irak een van de meest onveilige landen van de wereld werd. De Amerikaanse troepenmacht in

⁴⁵ Ibidem, 83.

⁴⁶ Ibidem, 85.

⁴⁷ Adviesraad Internationale Vraagstukken, *De inhuur van private militaire bedrijven, een kwestie van verantwoordelijkheid*. (No. 59, december 2007) 24.

⁴⁸ P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 80.

Irak bleek te klein om de veiligheid te garanderen. Voor aanvang van de oorlog hadden hoge militairen minister van defensie Donald Rumsfeld al gewaarschuwd dat het wel eens moeilijker zou kunnen worden dan gedacht en dat er wellicht meer militairen nodig zouden zijn.⁴⁹

Het advies werd echter door Rumsfeld in de wind geslagen. Een ander probleem was het ontbreken van een concreet plan voor wat er na de verovering met Irak moest gaan gebeuren. Het gebrek aan militairen en het ontbreken van een gestructureerd plan voor het besturen, het handhaven van de veiligheid en de wederopbouw van Irak hebben gezorgd voor de chaos en de onveilige situatie in de eerste jaren na de Amerikaanse invasie. Aangezien het sturen van meer Amerikaanse troepen erg gevoelig lag, bood de inzet van PMC's uitkomst. Buiten dat er geen extra troepen opgeroepen zouden hoeven worden, was er ook nog het voordeel dat slachtoffers van PMC's niet voor zouden komen op de lijsten van gesneuvelde of gewonde militairen.⁵⁰

Het inhuren van PMC's gebeurde niet van de ene op de andere dag, maar naar mate het voor steeds meer instellingen en organisaties een uitkomst bleek, verspreidde het gebruik van PMC's zich als een olievlek.⁵¹ De diensten waarvoor PMC's in Irak werden en nog steeds worden ingezet variëren sterk. Er worden PMC's ingehuurd die zich bezig houden met de bevoorrading van het militaire personeel en voedsel, kleding en dergelijke leveren. Er worden echter ook PMC's ingezet die installaties of civiel personeel beveiligen in extreem gevaarlijke gebieden. Een voorbeeld van een bedrijf dat zich bezig houdt met onder andere de bevoorrading met voedsel en kleding voor de Amerikaanse soldaten is Halliburton. Ethisch gezien is de inzet van een PMC voor niet combattante taken weinig omstreden.⁵²

Meer ophef is er echter over de beveiliging van Amerikaanse diplomaten en andere hoogwaardigheidsbekleders die in Irak werken of daar een bezoek brengen. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet bij Defensie, maar bij het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken.⁵³ Een groot deel van deze beveiliging heeft het ministerie uitbesteed aan een PMC, namelijk Blackwater USA. Haar naam heeft Blackwater USA later gewijzigd in Blackwater Worldwide en enkele jaren daarna in Xe. Inmiddels is de naam van het bedrijf in 2011 weer veranderd naar Academi, maar tijdens dit onderzoek wordt het bedrijf 'Blackwater' genoemd. Zoals al gezegd, is het optreden van Blackwater niet onomstreden.

De beschikbaarheid van bedrijven die militaire taken kunnen overnemen gaf een nieuw instrument aan personen en organisaties met een vrije marktideologie.⁵⁴ In Amerika is het vrije

49 Ibidem, 244.

50 Barry Yeoman, Need an army? Just pick up the phone. Website New York Times, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

51 P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 247.

52 Ibidem, 136-137.

53 David Barstow, Security companies, shadow soldiers in Iraq. Website New York Times, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

54 P.W. Singer, *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 169-171.

marktdenken in de samenleving verweven. Vooral in de Republikeinse partij zijn er sterke stromingen die ervoor pleiten om nu de mogelijkheid zich voordoet ook de voorheen aan de staat voorbehouden veiligheidstaken zoveel mogelijk uit te besteden. Aangezien deze mogelijkheden bij het grote publiek lange tijd nagenoeg onbekend waren en er door de nog jonge bestaansgeschiedenis van de moderne PMC's eigenlijk nauwelijks slechte ervaringen met dergelijke bedrijven zijn geweest, heeft het uitbesteden van essentiële veiligheidstaken in Amerika een sterke groei door kunnen maken.

Tijdens de tweede regering Bush kregen de voorstanders van het uitbesteden van veiligheidstaken bijna volledig vrij spel, een kans waar een aantal PMC's handig op in zijn gesprongen. Na de aanslagen van 11 september 2001 en de hierop volgende oorlogen in Afghanistan en Irak heeft de inzet van PMC's door de Amerikaanse regering helemaal een hoge vlucht genomen.⁵⁵

Bij de oorlog in Irak boden PMC's voor de Amerikaanse regering nog extra voordelen. Hoe meer soldaten er worden uitgezonden, hoe groter vaak de weerstand wordt van de Amerikaanse publieke opinie en het congres tegen een oorlog. Door de inzet van PMC's hoefden er minder soldaten naar Irak gestuurd te worden⁵⁶. En zoals reeds aan de orde gekomen is, werden gesneuvelde werknemers van PMC's niet geregistreerd bij het aantal omgekomen Amerikaanse soldaten.⁵⁷ Plannen die normaal op veel verzet zouden stuiten, kunnen met behulp van PMC's sneller en/of eenvoudiger worden gerealiseerd.

3.4 Voor en nadelen van de inzet van PMC's

Mogelijke voordelen inzet PMC's:

Kleiner staand leger nodig:

Een belangrijk efficiëntie argument is dat manschappen die tijdens een conflict via een PMC worden ingehuurd en ingezet, in vredetijd niet door de staat aangehouden hoeven te worden. Dit kan veel kosten besparen. Verder kan het leger zich zo ook beter richten op zijn hoofdtaken.

Efficiënter werken door concurrentie:

⁵⁵ James Dao, The struggle for Iraq, private guards take big risks, for right price. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

⁵⁶ Jeremy Scahill, *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 92.

⁵⁷ Barry Yeoman, Need an army? Just pick up the phone. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Een marktpartij kan c.q. moet efficiënter werken dan onderdelen van een staand leger omdat een marktpartij moet concurreren met andere bedrijven. Een staand leger zou deze motivatie door het gebrek aan concurrentie missen.

Meer kwaliteit door specialisatie:

Doordat een PMC bepaalde taken voor meerdere partijen over een vaak lange periode kan verzorgen en zodoende zich op bepaalde gebieden kan specialiseren, zouden PMC's bepaalde taken beter kunnen uitvoeren en/of meer ervaring op een specifiek vakgebied hebben dan het staande leger van de staat.⁵⁸

Opvullen gebrek aan kennis, technologie of materieel:

Voor zwakkere staten die in het geheel niet in staat zijn om hoogwaardige kennis, technologie en materieel in huis te halen, kan het inzetten van PMC's een land van de ondergang redden. Ook een sterke, ontwikkelde staat kan echter op een essentieel ogenblik bepaalde hoogwaardige kennis, technologie of materieel ontberen waarbij een PMC uitkomst kan bieden.⁵⁹

Mogelijke nadelen van de inzet van PMC's:

Onduidelijke juridische status en regelgeving:

Een bezwaar dat vooral ook bij het grote publiek speelt, is de rechtsorde waarbinnen PMC's opereren. Aangezien PMC's werken in de meest gevaarlijke omstandigheden, ligt het gebruik van geweld voor de hand. Wanneer is het nodig om geweld te gebruiken en wanneer niet? Hiervoor zijn duidelijke richtlijnen nodig vanuit de staat als opdrachtgever. Bijna nog belangrijker is wat er gebeurt als deze richtlijnen worden overtreden en er bijvoorbeeld doden vallen. In de praktijk blijkt dat de wetgeving op dit gebied te wensen over laat waardoor het onnodig doden van mensen onbestraft blijft. De praktijk wijst uit dat er op grote schaal PMC's worden ingezet zonder dat deze zaken goed geregeld zijn. Dit is voor veel mensen onacceptabel.⁶⁰

Mogelijke conflicterende belangen staat en PMC:

Een ander bezwaar dat tegenstanders van de inzet van PMC's naar voren brengen, is ook zeer principieel van aard. Om te beginnen houdt dit punt het gevaar in dat er een tegengesteld belang ontstaat tussen één of meerdere PMC's en de staat. Het primaire doel van een private onderneming is

⁵⁸ P.W. Singer, *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 175.

⁵⁹ *Ibidem*, 63.

⁶⁰ Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010) 99.

over het algemeen het behalen van financieel gewin.⁶¹ Dit kan botsen met de algemene belangen van de staat. Een PMC kan voordeel hebben bij het langer voortduren van een conflict omdat dit conflict voor de PMC werk en dus uiteindelijk financieel gewin oplevert. De staat zal in veel gevallen juist baat hebben bij het zo snel mogelijk beëindigen van een conflict. Een daarmee samenhangende vraag is de loyaliteitsvraag. Kan een private partij voor honderd procent de doelstellingen van de staat nastreven als er zich tijdens een conflict situaties voordoen die de belangen van het private bedrijf kunnen schaden? Dezelfde vraag kan ook gesteld worden voor de individuele medewerkers die door de private partij worden ingezet.⁶²

Onduidelijke kosten baten situatie:

Als het werkelijk zo is dat de inzet van PMC's kosten bespaart ten opzichte van het aanhouden van een staand leger, is dit een duidelijk voordeel. Het is echter de vraag of dit ook werkelijk zo is. In de praktijk blijken de prijzen die PMC's voor hun diensten vragen erg hoog te zijn. Ook wordt er vaak geen rekening gehouden met bijvoorbeeld imagoschade voor de overheid/opdrachtgever. Een nauwkeurige kostenbaten analyse zou per ingehuurd specialisme of operatie, moeten vaststellen of de inzet van PMC's op dat onderdeel ook werkelijk voordeliger is. Of private partijen ook werkelijk efficiënter kunnen werken en beter zijn op specialistische gebieden, ook op de langere termijn, zal onderzoek moeten uitwijzen.⁶³

Samenwerking/concurrentie met reguliere krijgsmacht:

Bezwaren tegen de inzet van PMC's komen echter niet alleen van een aantal critici uit het publiek, de wetenschap, de media en de politiek. Ook binnen de krijgsmacht kunnen er spanningen ontstaan. Doordat werknemers van PMC's vaak vele malen meer verdienen dan soldaten in dienst van de reguliere krijgsmacht kan er afgunst ontstaan, wat de samenwerking tussen het leger en de PMC's niet ten goede komt, terwijl deze toch van groot belang is. Verder bestaat het gevaar dat de beste militairen overstappen naar private partijen waardoor er een tekort aan gekwalificeerd personeel kan ontstaan bij de reguliere legers van de staten. Ook het feit dat de werknemers van PMC's in de ogen van veel reguliere soldaten soms min of meer 'boven de wet' staan door het in de vorige alinea besproken gebrek aan goede regelgeving kan de spanningen versterken.⁶⁴

⁶¹ Benedict Sheehy, Jackson Maogoto en Virginia Newell, *Legal control of the private military corporation* (New York: Palgrave MacMillan 2009) 78-79.

⁶² P.W. Singer, *Corporate warriors. The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 151-155.

⁶³ Ibidem, 155-156.

⁶⁴ Kateri Carmola, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010) 99-101.

Geweldsmonopolie: de absolute controle en het gezag van de staat over het gebruik van geweld:

Daarnaast is er nog de principiële overkoepelende vraag van het geweldsmonopolie van de staat als zodanig. Een monopolie op het gebruik van geweld is volgens de Duitse socioloog Max Weber één van de definiërende kenmerken van een soevereine staat.⁶⁵ Staten verbieden over het algemeen het gebruik van geweld door hun onderdanen. Zij plaatsen het recht om geweld toe te passen bij instituten als de politie en de krijgsmacht met als doel de orde te handhaven of het land te verdedigen. Het vermogen om dit monopolie te handhaven, is een belangrijke maat voor de stabiliteit van een staat. Er is discussie over de vraag of de inzet van private partijen voor het verzorgen van essentiële veiligheidstaken wel past binnen het geweldsmonopolie van de staat. Theoretisch hoeft het niet tegen Weber's theorie in te druisen. Zolang deze inzet door de staat is goedgekeurd, onder direct toezicht van de staat, en de staat in staat is om deze private partijen ook effectief te controleren, doet dit op het eerste gezicht geen afbreuk aan Webers interpretatie van het geweldsmonopolie van de staat. De vraag is echter of het mogelijk is om de controle en het toezicht zo uit te voeren dat het geweldsmonopolie werkelijk in stand blijft.

⁶⁵ Deborah D. Avant, *The market for force, The consequences of privatizing security* (Cambridge: Cambridge University Press 2007) 1.

3.5 Deelconclusie

Het is overduidelijk dat PMC 's de facto bestaansrecht hebben en niet meer weg te denken zijn. De geschiedenis laat zien dat PMC 's in de afgelopen decennia een positieve rol hebben gespeeld bij het beëindigen van conflicten en een belangrijke rol spelen bij humanitaire operaties. Aan de andere kant is de inzet van PMC 's niet onomstreden en komt ook duidelijk naar voren dat deze inzet snel fundamentele problemen met zich kan meebrengen. Al zou het zo zijn dat de vrije marktwerking veel goeds brengt, dan nog zouden er een aantal bezwaren blijven bestaan. Of het verantwoord is om een PMC in te zetten moet per geval worden afgewogen. Wel komt duidelijk naar voren, dat als voor de inzet van PMC's wordt gekozen, regulering en toezicht noodzakelijk is. Dit komt omdat de belangen van de PMC en de opdrachtgever tegenstrijdig kunnen zijn of worden en omdat er geopereerd wordt op de grens van leven en dood, waar een kleine fout snel een fatale afloop kan hebben.

Op het moment dat een PMC wordt ingezet om een operatie minder zichtbaar te maken voor het grote publiek, of om het aantal voor het publiek zichtbare slachtoffers te reduceren, is het de vraag of het algemeen belang gediend wordt. De belangrijkste reden is dan opportunistisch politiek voordeel voor de regerende partij, waarbij men zich kan afvragen of de inzet van een PMC technisch of militair-operationeel echt noodzakelijk is en/of financieel wel echt voordeliger is. De Irak oorlog en de inzet van Blackwater in deze oorlog door Amerika is een interessante casus met betrekking tot onderzoek naar de werkelijke voordelen van de inzet van PMC 's en eventuele opportunistische motieven.

4 Blackwater en het Incident op Nisour Square

4.1 Oprichting van Blackwater

Op 6 juni 1969 werd in Holland Michigan Erik Prince geboren, een nazaat (via zijn moeder) van calvinistische Nederlandse immigranten die zich rond 1847 in het gebied bij Lake Macatawa in Michigan vestigden en het dorp Holland stichtten. De vader van Erik Prince, Edgar Prince begon een bedrijf in de auto-onderdelen industrie en bouwde dit bedrijf uiteindelijk uit tot een groot imperium waar uiteindelijk ongeveer een kwart van de inwoners van Holland werkzaam zou zijn. Ook investeerde Edgar Prince veel in het sociale leven in Holland.⁶⁶

Op 17 jarige leeftijd haalde Erik Prince zijn pilotendiploma en slaagde hij voor zijn middelbare school. Tijdens zijn studie aan het Hillsdale College liep Erik Prince onder andere stage op het Witte Huis bij president George H. W. Bush. Tijdens zijn universiteitsperiode was hij ook vrijwilliger bij de plaatselijke brandweer en als duiker actief bij de plaatselijke politie. Na in 1992 zijn universiteit afgerond te hebben ging Erik naar de officiersopleiding van de United States Navy, waar hij werd opgeleid tot Navy Seal officier. Hij diende vervolgens in Haïti, het Midden Oosten, het Middellandse Zeegebied en Bosnië.⁶⁷

In 1995 overleed onverwacht vader Edgar Prince waarna Erik besloot de Marine voortijdig te verlaten. De moeder van Erik Prince besloot tot de verkoop van het bedrijf van haar man voor een bedrag van 1,3 miljard dollar waarvan ook Erik zijn deel erfde. Het geërfde familiekapitaal gaf Erik Prince de mogelijkheid om in 1997 Blackwater Worldwide op te richten. In North Carolina kocht Prince meer dan 2000 hectare grond waarvan een deel het grootste private militaire trainingscentrum in Amerika zou worden. In 1998 werd het bedrijf officieel geopend.⁶⁸

Toch kwam volgens Jeremy Scahill het idee van de oprichting van Blackwater niet van Erik Prince, maar van Al Clark.⁶⁹ Al Clark was één van de beste vuurwapeninstructeurs van de Navy Seals, een functie die hij elf jaar zou vervullen. Tijdens een interview in 2006 zou Clark gezegd hebben dat hij al in 1993 wensen had voor een trainingscentrum waar alle mogelijke soorten militaire trainingen gevolgd zouden kunnen worden.⁷⁰ De Navy Seals ontbeerden namelijk goede trainingsfaciliteiten en daar wilde Clark een oplossing voor vinden. Het enige wat Clark weerhield om zijn plannen uit te voeren was het ontbreken van voldoende financiële middelen. Een oplossing voor dit probleem deed

⁶⁶ Jeremy Scahill, *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 66.

⁶⁷ *Ibidem*, 91.

⁶⁸ *Ibidem*, 97.

⁶⁹ *Ibidem*, 89-90.

⁷⁰ *Ibidem*, 90.

zich voor toen Erik Prince enige tijd na door Clark getraind te zijn, dezelfde interesse als Clark bleek te hebben én voldoende geld om een dergelijk trainingscentrum ook werkelijk te realiseren.⁷¹

4.2 Blackwater sinds de oprichting

Na de opening van Blackwater kwamen de Navy Seals als eerste kijken en al snel gebruikten zij het trainingscentrum voor diverse trainingen aldus Al Clark.⁷² Al snel kwamen andere veiligheidsorganisaties kijken en het duurde niet lang of ook de FBI ging gebruik maken van de Blackwater- faciliteiten voor diverse trainingen. De ligging van het Blackwater- trainingscentrum in North Carolina was ideaal. Gelegen nabij een enorm moerasgebied, maar ook dicht bij de grootse marinebasis in de wereld en dicht bij het machtscentrum in Washington DC.⁷³

In 1998 gingen de zaken erg goed. Blackwater bood een grote variatie aan trainingen aan, variërend van gevechtstrainingen, trainingen in het gebruik van diverse wapens tot en met antiterrorisme trainingen en trainingen voor gevorderden met terreinauto's. Ook buitenlandse overheden begonnen interesse te tonen in diverse soorten trainingen.⁷⁴

Een ander fenomeen waar Blackwater op inspeelde waren de schietincidenten op scholen. Na het beruchte schietincident op de middelbare school "Columbine High" in Colorado waarbij vijftien doden vielen (inclusief de twee daders) ontstond er grote bezorgdheid in Amerika dat zich nieuwe incidenten zouden voordoen. Blackwater ontwikkelde een training om dergelijke incidenten in de kiem te smoren mochten zij zich voordoen. Honderden SWAT teams volgden vervolgens de training die door Blackwater ontwikkeld werd en 'R U Ready High School' gedoopt werd.⁷⁵

Op 1 februari 2000 sloot Blackwater een contract met de Amerikaanse overheid. Hierbij werden vaste door de overheid goedgekeurde prijzen voor de door Blackwater aangeboden diensten en producten afgesproken en gaf de overheid toestemming om deze producten en diensten van Blackwater af te nemen.⁷⁶ Dit contract maakte het voor overheidsinstanties nog eenvoudiger om zaken te doen met Blackwater en zorgde zo voor extra groei van het bedrijf.

Een explosie van de groei van Blackwater zou echter plaatsvinden vanaf 11 september 2001, de dag waarop de wereld werd opgeschrikt door de grootste terreuraanslag op Amerikaanse bodem ooit. Inspelend op de ontwikkelingen in de door president Bush gestarte oorlog tegen het terrorisme werd in januari 2002 Blackwater Security Consulting opgericht. Blackwater Security Consulting maakte het mogelijk om ervaren privé militairen in te huren voor allerhande taken in zeer gevaarlijke gebieden.

⁷¹ Ibidem, 89-90.

⁷² Ibidem, 97.

⁷³ Ibidem, 97-98.

⁷⁴ Ibidem, 98.

⁷⁵ Ibidem, 100.

⁷⁶ Ibidem, 101.

Het eerste contract dat Blackwater Security Consulting binnensleepte was met de CIA ter waarde van 5,4 miljoen dollar voor het beveiligen van een CIA kantoor in Afghanistan⁷⁷. Voor dit geld leverde Blackwater twintig beveiligers. Erik Prince zelf ging ook naar Afghanistan als één van de twintig beveiligers.

In het boek '*Blackwater*' laat Jeremy Scahill zien dat Erik Prince de groei van zijn bedrijf te danken heeft aan zijn goede contacten in de politiek en krijgsmacht: 'The company's work for the CIA and the military and Prince's political and military connections would provide Blackwater with important leverage in wooing what would become its largest confirmed client, the U.S. State department', aldus Scahill.⁷⁸ De invasie van het Amerikaanse leger in Irak leidde uiteindelijk tot het grote contract met het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken waar Scahill hier op doelt.

Enkele maanden na de invasie van Irak, toen het officiële Iraakse leger volgens Bush verslagen was, werd in mei 2003 de Amerikaanse topdiplomaat Paul Bremer aangesteld als tijdelijke bestuurder van Irak. De veiligheidssituatie in Irak was echter zodanig dat Paul Bremer en de andere Amerikaanse topdiplomaten zonder zware beveiliging hun werk niet naar behoren konden verrichten. Erik Prince slaagde erin om het grote contract voor de beveiliging van Paul Bremer en later ook voor alle andere Amerikaanse topdiplomaten voor Blackwater binnen te slepen. Volgens Schahill beschouwde de regering Bush Blackwater inmiddels als een essentieel onderdeel van haar instrumentarium in de strijd tegen het terrorisme.⁷⁹

⁷⁷ Ibidem, 109.

⁷⁸ Ibidem, 110.

⁷⁹ Ibidem, 111.

4.3 Incidenten Blackwater in Irak (waaronder Nisour Square)

Sinds de oprichting van Blackwater hebben zich diverse incidenten voorgedaan, waarbij Blackwater vaak in negatieve zin in het nieuws kwam. De meeste incidenten deden zich voor bij Blackwater security consulting die zelf tevens het meest actief was in gevaarlijke situaties. Hieronder zullen de belangrijkste incidenten kort worden aangestipt.

4.3.1 Fallujah, 30 maart 2004.

Op 30 maart 2004 was een groep van vier private beveiligers die werkten voor Blackwater op weg naar een locatie in de omgeving van Fallujah. Ze waren ingehuurd door een bedrijf om daar de beveiliging te verzorgen van een zending keukenapparatuur. In de ochtend van 31 maart 2004 kwamen de vier beveiligers na enkele omzwervingen aan in Falluja. Ze stopten langs de toegangsweg van de stad om de weg te vragen. Aangekomen werden ze echter verwelkomd door een regen van kogels waarbij ze de dood vonden. Een woedende menigte vertrapte de lichamen en staken ze in brand. Daarna hing de menigte twee van de verbrande lichamen aan de belangrijkste lokale brug over de Eufraat.⁸⁰

Voor dit incident had het publiek nog maar weinig van Blackwater en het fenomeen van private beveiligers gehoord, maar dit veranderde abrupt door deze bloedige slachtpartij. Volgens Schahill moet de gewelddadige dood van de vier Blackwater beveiligers worden gezien in het licht van een aantal voorafgaande bloedige gebeurtenissen, waaronder een door de Amerikanen bloedig neergeslagen protest in Fallujah en het elimineren van de militante Palestijnse sjeik Yassin.⁸¹

Enige tijd na dit incident startten de Amerikanen een groot offensief om Fallujah te pacificeren. Voor Blackwater zorgde het incident in Fallujah voor het eerst voor wereldwijde negatieve publiciteit. De families van de omgekomen beveiligers zijn daarnaast een rechtszaak begonnen tegen Blackwater en zijn van mening dat Blackwater de vier met te lichte wapens en voertuigen en te weinig mankracht op een onverantwoord gevaarlijke missie heeft gestuurd.⁸²

Na Fallujah zouden nog veel meer doden onder Blackwater- medewerkers volgen maar de incidenten waarbij Blackwater- medewerkers Irakezen hebben gedood, zijn ook talrijk. Over veel van deze incidenten is discussie of deze slachtoffers, deels onschuldige burgers, onvermijdelijk waren en/of onnodig zijn gedood. Over een incident op kerstavond 2006 in de “Groene zone” in Bagdad bestaat echter geen twijfel inzake de schuldvraag. Een dronken Blackwater- medewerker schoot hier

⁸⁰ Ibidem, 168.

⁸¹ Ibidem, 167.

⁸² John M. Broder, Chief of Blackwater defends his employees. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

een bodyguard van de Irakese president dood. De betreffende beveiliging is door Blackwater ontslagen en vervolgens terug naar Amerika gevlogen. Irak heeft de betreffende beveiliging aangeklaagd en in Amerika loopt nog een onderzoek, maar tot op heden heeft er geen veroordeling plaatsgevonden.⁸³

4.4 Onderzoeken en verklaringen Nisour Square 16 September 2007

Het Bureau of Diplomatic Security, dat onderdeel uitmaakt van het ministerie van Buitenlandse Zaken is kort na het dodelijke schietincident op Nisour Square begonnen met een eigen onderzoek. De zes Blackwater- medewerkers die bij het incident betrokken waren zijn door de onderzoekers ondervraagd. De meesten wilden echter niet praten voordat hen immuniteit voor vervolging was verleend en alleen op voorwaarde dat de verklaringen slechts zouden worden gebruikt voor intern onderzoek en niet voor een eventuele strafrechtelijke aanklacht/vervolging. De betrokken beveiligers kregen hierin hun zin. Volgens experts is het zeldzaam dat bijna alle getuigen onder het Blackwater- personeel, immuniteit verleend wordt, zelfs voordat er een verdachte is geïdentificeerd⁸⁴. Immuniteit wordt over het algemeen ook slechts aan politie of andere openbare wetshandhavers verleend.

Het is niet duidelijk waarom de Diplomatic Security onderzoekers hebben besloten om immuniteit aan de lijfwachten te geven en/of wie hen hiertoe gemachtigd heeft. De chef van het Bureau of Diplomatic Security, Richard Griffin is op 24 oktober 2007 afgetreden.⁸⁵ Hoge ambtenaren van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, hebben op basis van anonimiteit gezegd dat het vertrek van Griffin direct gerelateerd was aan zijn regie met betrekking tot de Blackwater zaak.⁸⁶

Binnen enkele weken na het incident nam de FBI het onderzoek over van het Bureau of Diplomatic Security. Op 3 oktober 2007 zei Sean McCormack van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken dat de FBI was ingeschakeld om de onderzoekers van het Bureau of Diplomatic Security bij te staan. Een dag later zei hij dat de FBI het onderzoek had overgenomen.⁸⁷

De zes Blackwater- medewerkers zijn hierna door de FBI opnieuw gehoord. Volgens een vertegenwoordiger van de FBI, heeft echter minimaal een aantal van de beveiligers zich op hun zwijgrecht beroepen en geen nieuwe verklaring afgelegd.⁸⁸

⁸³ John M. Broder, Ex-Paratrooper is suspect in a Blackwater Killing. Website *New York Times*, 4 oktober 2007 (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

⁸⁴ Blackwater Bodyguards Promised Immunity, Website *Common Dreams*, The Associated Press 2007 <http://www.commondreams.org/archive/2007/10/29/4891> (voor het laatst geraadpleegd op 9 februari 2007).

⁸⁵ John M. Broder, State Dept. official resigns; Oversaw Blackwater and other private guards. Website *New York Times*, 25 oktober 2007 (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

⁸⁶ Blackwater Bodyguards Promised Immunity, Website *Common Dreams*, The Associated Press 2007 <http://www.commondreams.org/archive/2007/10/29/4891> (voor het laatst geraadpleegd op 9 februari 2007).

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem.

FBI onderzoek

Het FBI- onderzoek concludeert dat drie van de zeventien dodelijke slachtoffers mogelijk gerechtvaardigd waren volgens de regels die betrekking hebben op het gebruik van dodelijk geweld als reactie op een sterke dreiging.⁸⁹ De inzittenden van de witte Kia sedan, die meerdere malen door kogels geraakt is, en een andere ongeïdentificeerde Iraakees die zich erg dicht bij het konvooi bevond zouden door het beveiligingspersoneel als een bedreiging gezien kunnen zijn, aldus de FBI. Dit betekent dat in ieder geval veertien van de zeventien dodelijke slachtoffers onnodig zijn gedood en de gewonden onnodig zijn verwond. Over de veertien dodelijke slachtoffers kan men aan de hand van het FBI- rapport dus stellen dat het de beveiligers verwijtbaar is, dat ze deze mensen gedood hebben. Ze hadden kunnen inschatten dat deze mensen geen bedreiging vormden. De drie “gerechtvaardigde” doden waren wellicht ook onschuldig, maar hiervan concludeert de FBI dat het mogelijk is dat deze op de beveiligers als een bedreiging overkwamen.⁹⁰

Verklaringen van Blackwater en de betrokken Blackwater beveiligers.

Blackwater zelf verklaarde dat het konvooi op Nisour Square werd beschoten door gewapende personen en dat er door de Blackwater- medewerkers niet in het wilde weg op omstanders geschoten is.⁹¹ De ‘burgers’ waar de beveiligers op geschoten zouden hebben, waren volgens Blackwater in werkelijkheid gewapende vijanden. De beveiligers hebben zich vervolgens verdedigd door terug te schieten, zei Anne Tyrrell, de woordvoester van Blackwater. En ze gaf aan dat Blackwater zal meewerken aan het onderzoek. Blackwater betreurt het verlies van elk mensenleven, maar dit konvooi werd aangevallen door gewapende opstandelingen en niet door burgers, onze beveiligers deden hun werk door mensenlevens te verdedigen, aldus Tyrrell.⁹²

Van de zes beveiligers die bij het schietincident betrokken waren, heeft slechts één beveiligers na korte tijd een verklaring afgelegd. Het betreft Paul Slough, een Amerikaanse legerveteraan uit Keller, Texas.⁹³ In de verklaring die is afgelegd op 18 september 2007 om 13.30 in Bagdad is als voorwaarde opgenomen dat deze niet gebruikt kan worden in een strafrechtelijk proces anders dan wanneer het een valse verklaring zou blijken te zijn.⁹⁴

⁸⁹ David Jonston en John M. Broder, F.B.I. says guards killed 14 Iraqis without cause. Website *New York Times*, 14 november 2007, www.nytimes.com (laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Sabrina Tavernise, U.S. contractor banned by Iraq over shootings. Website *New York Times*, 18 september 2007, www.nytimes.com, (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹² Ned Parker, Iraq bans U.S. security firm after deadly incident. Website *Los Angeles Times*, 18 september 2007, <http://articles.latimes.com/2007/sep/18/world/fg-blackwater18?pg=2> (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹³ Verklaring van een Blackwater- medewerker die betrokken was bij het incident op Niosur Square. Website van ABC News, http://abcnews.go.com/images/Blotter/Gunner_blackwater_abcnews_071114.pdf (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹⁴ David Johnston, U.S. Immunity deals offered to Blackwater guards, 30 oktober 2007 Website van de *New York Times*, www.nytimes.com (laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

De verklaring betreft enkel het eigen handelen van Slough en zegt niets over wat de collega beveiligers gedaan hebben, op het geven van informatie en instructies via de radio na. Op veel punten strookt de verklaring niet met het FBI- rapport, maar toch geeft het belangrijke aanwijzingen over het ontstaan van het incident. Uit de verklaring is namelijk wel op te maken dat Blackwater- medewerkers als eerste het vuur openden, namelijk op de witte vierdeurs sedan.

Verklaring Amerikaanse leger

Ongeveer 20 à 25 minuten na afloop van het schietincident arriveerde Luitenant Kolonel Mike Tarsa van het Amerikaanse leger met zijn soldaten op de plaats van het incident. Tegenover de *Washington Post* verklaart Tarsa op 11 oktober 2007, dat in zijn ogen alle aanwijzingen er op duiden dat er excessief geweld is gebruikt.⁹⁵ Op basis van inspectie van de plaats van het incident, de verhoren van ooggetuigen en de gesprekken met de Irakese politie ter plaatse concluderen de soldaten van Tarsa dat er geen sprake is geweest van een vijand ten tijde van het incident. De soldaten beschrijven de schietpartij als een criminele daad.⁹⁶

Wij hebben geen enkele aanwijzing gevonden dat er op de Blackwater beveiligers is geschoten, aldus Tarsa tegenover de *Washington Post*.⁹⁷ Daarnaast leek het er volgens Tarsa op dat meerdere auto's met Irakese burgers van achter zijn beschoten, nadat zij een u- bocht hadden gemaakt. Dit vermoeden werd versterkt door nader onderzoek van de Amerikaanse soldaten die foto's maakten van twee auto's waarvan de achterraut kapot was geschoten terwijl de voorruit nog in tact was. Eén van de auto's, een blauwe Volkswagen sedan, waarin ook een dode viel, had bloedspetters aan de binnenzijde van de voorruit die nog intact was.⁹⁸

De Amerikaanse soldaten vonden geen kogels of hulzen afkomstig van AK-47 of BKC machine geweren, wapens die doorgaans door respectievelijk de opstandelingen en de Irakese politie worden gebruikt. Wel vonden ze resten van munitie afkomstig van wapens van Amerikaanse makelij waaronder hulzen afkomstig van 5,56 millimeter M4-machinegeweren, 7,62 millimeter M240B machinegeweren en zelfs hulzen van 40mm granaten. Kapitein Don Cherry gaf tegenover de *Washington Post* aan, verbaast te zijn over het zware kaliber wapens dat is gebruikt.⁹⁹

⁹⁵ Sudarsan Raghavan and Josh White, First U.S. troops on scene found no evidence of shooting by Iraqis; Incident called 'criminal'. Website *Washington Post*, 12 oktober 2007, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/10/11/AR2007101101030_pf.html (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹⁶ David Johnston en John M. Broder, FBI says guards killed 14 Iraqis without cause. Website *New York Times*, 14 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹⁷ Sudarsan Raghavan and Josh White, First U.S. troops on scene found no evidence of shooting by Iraqis; Incident called 'criminal'. Website *Washington Post*, 12 oktober 2007, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/10/11/AR2007101101030_pf.html (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

⁹⁸ Jeremy Scahill, *Blackwater. The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 33-36.

⁹⁹ *Ibidem*, 34.

5 Centraal staande knelpunten in de *New York Times* (01-01-2001-31-12-2007)

5.1 Hypothese

Zoals in de inleiding reeds is aangegeven, is de verwachting in dit onderzoek, dat in de media, waar de *New York Times* onderdeel van uit maakt, het meeste aandacht wordt besteed aan zaken die het publiek aanspreken. Dit zal naar verwachting ook het geval zijn, voor wat betreft de uit de artikelen gedestilleerde knelpunten met betrekking tot de inzet van Blackwater in Irak. Verder ligt het voor de hand dat de knelpunten die aan de basis liggen van de meest ernstige problemen ook het meest gesignaleerd zullen worden. Tussen de meest aansprekende zaken en de meest ernstige problemen zit naar alle waarschijnlijkheid echter veel overlap. De dood van onschuldige burgers is bijvoorbeeld erg aansprekend, maar is natuurlijk tegelijkertijd ook een ernstig probleem. Een voorbeeld van een minder ernstig probleem is het cowboy imago van de individuele Blackwater- medewerker.

Daarnaast mag men van een vooraanstaande krant, met een goede reputatie op het gebied van onderzoeksjournalistiek, verwachten dat ook de achtergronden voldoende aandacht krijgen.¹⁰⁰ Dit zou tot gevolg moeten hebben dat ook minder aansprekende en minder zichtbare problemen en de daar uit voortvloeiende knelpunten door de *New York Times* worden gesignaleerd. Wel ligt het voor de hand dat een aantal specifieke knelpunten die erg tot de verbeelding spreken, in verhouding vaker voor zullen komen in de berichtgeving. Desondanks wordt er toch vanuit gegaan dat er door het onderzoek naar de knelpunten in de *New York Times* een representatief beeld ontstaat van de problematiek rondom de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten in Irak. Hieruit voortvloeiend ontstaat er ook een beeld van de problematiek rondom de inzet van PMC's door overheden wereldwijd.

5.1.1 Welke knelpunten staan naar verwachting centraal in de berichtgeving van de *New York Times*?

In dit hoofdstuk gaat het om de vraag welke knelpunten centraal zullen staan in de berichtgeving van de *New York Times*. De vraag of de *New York Times* werkelijk een representatief beeld schetst, is geen onderdeel van dit onderzoek (maar zou een interessante vraag zijn voor eventueel vervolgonderzoek). Van knelpunten die zeer vaak voorkomen in de berichtgeving kan men zeggen dat ze 'centraal staan'. Een knelpunt dat maar één keer voorkomt in de berichtgeving gedurende een periode van een aantal jaren staat daarentegen niet centraal.

¹⁰⁰ Op de site van het liberale Sourcewatch staat informatie over onder andere de reputatie van de *New York Times*. http://www.sourcewatch.org/index.php?title=New_York_Times (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Om hier een verwachting over uit te kunnen spreken kan men kijken naar wat de lezers van de *New York Times* aanspreekt. Naast dat lezers van de *New York Times* misschien meer geïnteresseerd zijn in achtergronden dan lezers van de Donald Duck, zijn ook zij in de eerste plaats mensen. Mensen hebben hun natuurlijke basisbehoeften, interesses, gevoelens en gedrag. Zaken als dreigend gevaar, leven en dood en het hebben van succes en rijkdom laten weinig mensen koud. Liefde, woede, wraaklust, afgunst en jaloezie zijn belangrijke gevoelens van mensen.¹⁰¹ Aangezien zowel de journalisten als het lezerspubliek mensen zijn, ligt het voor de hand dat er in de berichtgeving meer aandacht zal zijn voor het feit dat PMC's zich nauwelijks hoeven te verantwoorden voor de dood van onschuldige burgers, dan voor de dieperliggende stelling dat de inzet van PMC's het geweldmonopolie van de staat aan zou tasten.

In hoofdstuk twee hebben we een overzicht gezien van de voor- en nadelen van de inzet van PMC's in het algemeen. Met de wetenschap uit de vorige alinea moet het mogelijk zijn om uit de nadelen uit hoofdstuk twee de naar verwachting meest aansprekende knelpunten te destilleren.

5.1.1.1 Onduidelijke juridische status en regelgeving

Het eerste knelpunt uit hoofdstuk twee betreft de onduidelijke regelgeving. Hier kan het vaak totale gebrek aan wetgeving aan toe worden gevoegd. Dit geldt voor de meeste landen in de wereld, maar zeker ook voor de Verenigde Staten en Irak. Dit is een groot knelpunt. Omdat PMC's zich bezighouden met zaken van leven en dood is het voor veel mensen onbegrijpelijk dat hiervoor geen goede regels zijn, laat staan dat er bij het doden van onschuldige burgers vaak geen vervolging plaats vindt. Mensen willen hier meer van weten en de verwachting is dan ook dat dit één van de knelpunten is die centraal zal staan in de berichtgeving van de *New York Times*.

5.1.1.2 Mogelijke conflicterende belangen tussen de staat en een PMC

Het tweede knelpunt uit hoofdstuk twee behelst de mogelijk conflicterende belangen tussen de staat en de door de staat ingezette PMC. In dit onderzoek zou het dus gaan om mogelijke conflicterende belangen tussen de Verenigde Staten en Blackwater. Aangezien er wordt gesproken over 'mogelijke' conflicterende belangen, betekent dit, dat naast een daadwerkelijk aangetoond conflicterend belang, ook het vermoeden dat een belang conflicterend is, een knelpunt kan zijn. Het hangt er natuurlijk van af hoe ernstig en zwaarwegend de conflicterende belangen of vermoedens daartoe zijn. In hoofdstuk twee ligt de nadruk op het financiële belang van een PMC. Als voorbeeld wordt genoemd dat een overheid er over het algemeen belang bij heeft een conflict zo snel mogelijk te beëindigen en dat voor PMC's vaak het tegenovergestelde geldt aangezien deze juist geld verdienen aan een conflict. Of dit in

¹⁰¹ Giep Franzen, *Motivatie, Denken over drijfveren sinds Darwin* (Amsterdam: Uitgeverij Boom onderwijs 2008) 168-171.

het geval van Blackwater en de Verenigde Staten een probleem is, valt niet direct te zeggen, maar het gevaar blijft op de achtergrond aanwezig. In hoofdstuk twee komt bij dit onderwerp ook de loyaliteitsvraag aan de orde. Dit lijkt bij Blackwater echter geen probleem te zijn omdat het bedrijf behoorlijk patriottisch is ingesteld en de Amerikaanse overheid de grootste opdrachtgever van Blackwater is.¹⁰² De verwachting is dat de mogelijke conflicterende belangen zeker aan de orde zullen komen in de berichtgeving van de *New York Times*, maar dat dit mogelijke knelpunt hierin niet centraal zal staan.

5.1.1.3 Onduidelijke kosten- baten situatie

Het derde knelpunt uit hoofdstuk twee betreft de onduidelijke kosten baten situatie. Als argument voor de inzet van PMC's wordt onder andere genoemd dat het privatiseren van bepaalde militaire taken taken geld zou besparen. Dit lijkt echter lang niet altijd het geval te zijn. Er zijn vermoedens dat de inzet van Blackwater in Irak, de Amerikaanse belastingbetaler financieel meer kost dan oplevert. Belastingen zijn in Amerika vaak een belangrijk onderwerp van discussie. Een te grote overheid evenzo. Verspillingen door de overheid en aan de andere kant grote verdiensten voor enkele bedrijven roepen snel emoties op. Het ligt dan ook in de lijn der verwachting dat het knelpunt van de onduidelijke financiële kosten en baten veel aandacht zal krijgen in de *New York Times*. Het is echter niet zeker dat de inzet van Blackwater financieel nadelig uitpakt voor de Verenigde Staten. Anders is dat met de door Blackwater- medewerkers die onschuldige burgers hebben gedood en vervolgens niet worden vervolgd. Dit is al een voldongen feit en zodoende een knelpunt waar geen twijfel meer over bestaat. De verwachting is dan ook dat de mogelijke negatieve financiële effecten van de inzet van Blackwater, niet centraal zullen staan, maar wel regelmatig aan de orde zullen komen in de berichtgeving.

5.1.1.4 Samenwerking en concurrentie met het reguliere leger

Als vierde knelpunt wordt in hoofdstuk twee de samenwerking en concurrentie met de reguliere krijgsmacht genoemd. Het is inmiddels duidelijk dat de salarissen die PMC's aan ervaren medewerkers betalen veel hoger liggen dan wat een zelfde persoon in het Amerikaanse leger zou verdienen.¹⁰³ Het ligt voor de hand dat dit wrevel opwekt bij het leger. Dit komt de samenwerking tussen PMC's en het leger uiteraard niet ten goede. De kans is dan ook groot dat deze spanning door de media wordt opgepikt. Daarnaast bestaat de kans dat militairen vanwege de hoge salarissen de overstap maken naar de private militaire sector. Verder is er nog het beeld dat PMC medewerkers in

¹⁰² John M. Broder, Chief of Blackwater defends his employees. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

¹⁰³ James Dao, The struggle for Iraq: security; Private guards take big risks, for right price. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Irak min of meer boven de wet stonden.¹⁰⁴ Dit terwijl reguliere militairen zich wel gewoon hebben moeten verantwoorden voor eventuele wandaden. Ook dit is niet bevorderlijk voor de onderlinge relatie. Men kan hier zien dat het eerste knelpunt uit hoofdstuk 2, het gebrek aan wetgeving en de verantwoording bij wandaden, aan de basis ligt van andere knelpunten. Veel knelpunten hangen met elkaar samen. Omdat aan de samenwerking (het gebrek hieraan) en concurrentie van PMC's met de reguliere krijgsmacht, aansprekende zaken als geld en verantwoording een grote rol spelen, is het de verwachting dat dit één van de knelpunten is die centraal zal staan in de berichtgeving van de *New York Times*.

5.1.1.5 Geweldsmonopolie: de absolute controle en het gezag van de staat over het gebruik van geweld.

Het gaat bij dit mogelijke knelpunt om twee zaken. Ten eerste de vraag of het wel of niet mogelijk is om militaire taken uit te besteden aan de private sector zonder dat dit geweldsmonopolie van de staat wordt aangetast. Als de eerste vraag positief zou kunnen worden beantwoord kan men de volgende vraag stellen. Namelijk, wat is er nodig om als staat zoveel controle en gezag te behouden bij de inzet van PMC's dat het geweldsmonopolie in stand blijft. Ook hier zien we weer de samenhang met andere knelpunten. Om voldoende controle en gezag te behouden moet er natuurlijk goede wetgeving, controle en handhaving zijn. Daarnaast mogen PMC's niet meer dan andere partijen invloed uit kunnen oefenen op het beleid van de staat. De vraag van het geweldsmonopolie is naast de vraag of privatisering voordeliger is eigenlijk de moedervraag waar zo ongeveer alle andere knelpunten onder hangen. Dit is voor de wetenschap een zeer essentiële vraag, maar voor de gemiddelde Amerikaanse staatsburger, waar de berichtgeving van de *New York Times* op is afgestemd, wellicht een minder relevante vraag. Deze houdt zich ongetwijfeld meer bezig met de directe en meer zichtbare knelpunten. De verwachting is dan ook dat dit knelpunt wel aan de orde zal komen, maar niet centraal zal staan in de berichtgeving van de *New York Times*.

¹⁰⁴ David Johnston en John M. Broder, FBI says guards killed 14 Iraqis without cause. Website *New York Times*, 14 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

5.2 Methodiek van het onderzoek

Het onderzoek naar de centraal staande knelpunten met betrekking tot de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten in Irak beslaat de periode van 1 januari 2001 tot en met 31 december 2007. Voor het selecteren van de relevante artikelen is gebruik gemaakt van de website van de *New York Times* (www.nytimes.com).

In de zoekfunctie van de website bestaat de mogelijkheid om te zoeken op trefwoorden in een afgebakende periode. Als zoekwoord is gekozen voor 'Blackwater'. Met dit zoekwoord zullen alle relevante artikelen naar voren komen en een zo klein mogelijk aantal niet relevante artikelen. De volgende stap is het screenen van de artikelen op relevantie. Meestal is aan de titel en de korte tekst die zichtbaar is bij de zoekresultaten, al op te maken of een artikel relevant kan zijn. De artikelen die over het Blackwater- natuurgebied in Maryland gaan, zijn er op deze manier snel uit te filteren. Ook de film recensies kunnen er bij deze screening al uitgefilterd worden. De overige artikelen worden gelezen waarbij de resterende niet relevante artikelen geschrapt kunnen worden. Het gaat dan veelal om artikelen waarin Blackwater slechts één keer wordt genoemd, maar waarin verder geen voor het onderzoek relevante zaken aan de orde komen.

Bovenstaande zoekmethode heeft geleid tot het vinden van 109 relevante artikelen. Tijdens het lezen is er een samenvatting van ieder artikel gemaakt waarbij ook de publicatiedatum, de auteur en de titel van het artikel zijn opgenomen. Daarnaast is met steekwoorden aangegeven welke onderwerpen in het artikel aan de orde komen, zodat specifieke artikelen op een later tijdstip sneller gevonden kunnen worden. Voorbeelden van steekwoorden zijn: politiek, Blackwater, juridisch, human interest enzovoort. Tenslotte is elk artikel gescreend op eventuele knelpunten over de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten in Irak. Per artikel is er een opsomming gemaakt van de gevonden knelpunten.

Om te laten zien hoe de knelpunten uit de teksten zijn gefilterd volgen hieronder enkele voorbeelden. Ieder voorbeeld begint met een tekstgedeelte met daarna een korte uitleg waarbij het geconstateerde knelpunt wordt toegelicht.

Voorbeeld 1

But critics say the rapid growth of the industry raises troubling concerns. There is little regulation of the quality of training or recruitment by private companies, they say. The result may be inexperienced,

*poorly prepared and weakly led units playing vital roles in combat situations. Even elite former commandos may not be well trained for every danger, those critics say.*¹⁰⁵

In deze tekst staat letterlijk het volgende knelpunt:

'Er is weinig regulering aangaande de kwaliteit van de training en de rekrutering bij private bedrijven.'

De aanleiding voor dit artikel was het incident in Fallujah waarbij vier medewerkers van Blackwater om het leven kwamen. Omdat het in dit artikel en onderzoek uitsluitend gaat over 'private militaire bedrijven', zal in de knelpuntenlijst bij dit knelpunt, in plaats van 'private bedrijven', de afkorting PMC's gebruikt worden, zoals in de inleiding reeds is aangegeven.

Voorbeeld 2

'To meet the rising demand, the companies are offering yearly salaries ranging from \$100,000 to nearly \$200,000 to entice senior military Special Operations forces to switch careers. Assignments are paying from a few hundred dollars to as much as \$1,000 a day, military officials said.

Gen. Wayne Downing, a retired chief of the United States Special Operations Command, said that on a recent trip to Baghdad he ran into several former Delta Force and Seal Team Six senior noncommissioned officers who were working for private security companies.

"It was like a reunion," General Downing said.

Sheriff Susan Johnson of Currituck County, N.C., where the entrance to Blackwater is situated, said several of her deputies had been lured away by the company to work overseas.

*"It's tough to keep them when they can earn as much in one month there as they can in a year here," Sheriff Johnson said.*¹⁰⁶

Uit deze tekst kan het volgende knelpunt gedestilleerd worden:

'De hoge salarissen die door PMC's betaald worden zorgen voor problemen doordat goede werknemers uit het leger en de politie vertrekken naar de private sector.'

Knelpunten kunnen dus letterlijk uit de tekst worden overgenomen, maar ook uit een tekst gedeelte worden opgemaakt en anders verwoord worden zonder dat de strekking ervan verandert.

¹⁰⁵ James Dao, The struggle for Iraq, private guards take big risks, for right price. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

¹⁰⁶ Ibidem.

5.2.1.1 Verwerking van de resultaten in een Exel- spreadsheet

De gevonden knelpunten van alle artikelen zijn schematisch opgenomen in een Exel- spreadsheet (zie bijlage 1) en onderverdeeld in categorieën. Sommige knelpunten die erg veel op elkaar lijken zijn samengevoegd tot een knelpunt dat de lading van beide oorspronkelijke knelpunten dekt. Hieronder volgt een voorbeeld van twee van deze knelpunten die zijn samengevoegd tot één knelpunt.

Knelpunt 1:

Het gedrag en de houding van de PMC- medewerkers ondermijnen de relatie tussen de Verenigde Staten en Irak.

Knelpunt 2:

De incidenten veroorzaakt door PMC- medewerkers ondermijnen de relatie tussen de Verenigde Staten en Irak.

Knelpunt 1 en 2 samengevoegd:

Het gedrag en de houding van de PMC- medewerkers en de door hun veroorzaakte incidenten ondermijnen de relatie tussen de Verenigde Staten en Irak.

Op deze manier ontstaat er een overzichtelijke lijst met knelpunten, onderverdeeld in diverse categorieën. Om er achter te komen welke knelpunten centraal staan in de berichtgeving is een opsomming van de gevonden knelpunten niet voldoende. Er moet ook bekend zijn hoe vaak en wanneer de individuele knelpunten voorkomen in de berichtgeving. Van ieder knelpunt is daarom schematisch opgenomen op welke data dat betreffende knelpunt in de berichtgeving is voor gekomen. Door het aantal data op te tellen, is ook te zien hoe vaak een individueel knelpunt in de berichtgeving naar voren is gekomen. Met deze informatie kan het eerste deel van de onderzoeksvraag beantwoord worden, namelijk:

‘Welke knelpunten met betrekking tot de inzet van PMC’s door de Verenigde Staten en Irak stonden centraal in de berichtgeving van de New York Times in de periode van 1 januari 2001 tot en met 31 december 2000?’

5.3 Resultaten: de gevonden knelpunten

In deze paragraaf worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar welke knelpunten er centraal stonden in de berichtgeving van de *New York Times* in de periode vanaf 1 januari 2001 tot en met 31 december 2007. Allereerst volgt een overzicht van de categorieën waarin de gevonden knelpunten verdeeld zijn. Vervolgens zal met een grafiek zichtbaar gemaakt worden welke categorieën het meest zijn voorgekomen in de berichtgeving. Daarna worden de categorieën besproken waarbij ook de individuele knelpunten kort behandeld worden. Tot slot wordt alles in de deelconclusie kort samengevat.

5.3.1 Onderverdeling van knelpunten in categorieën

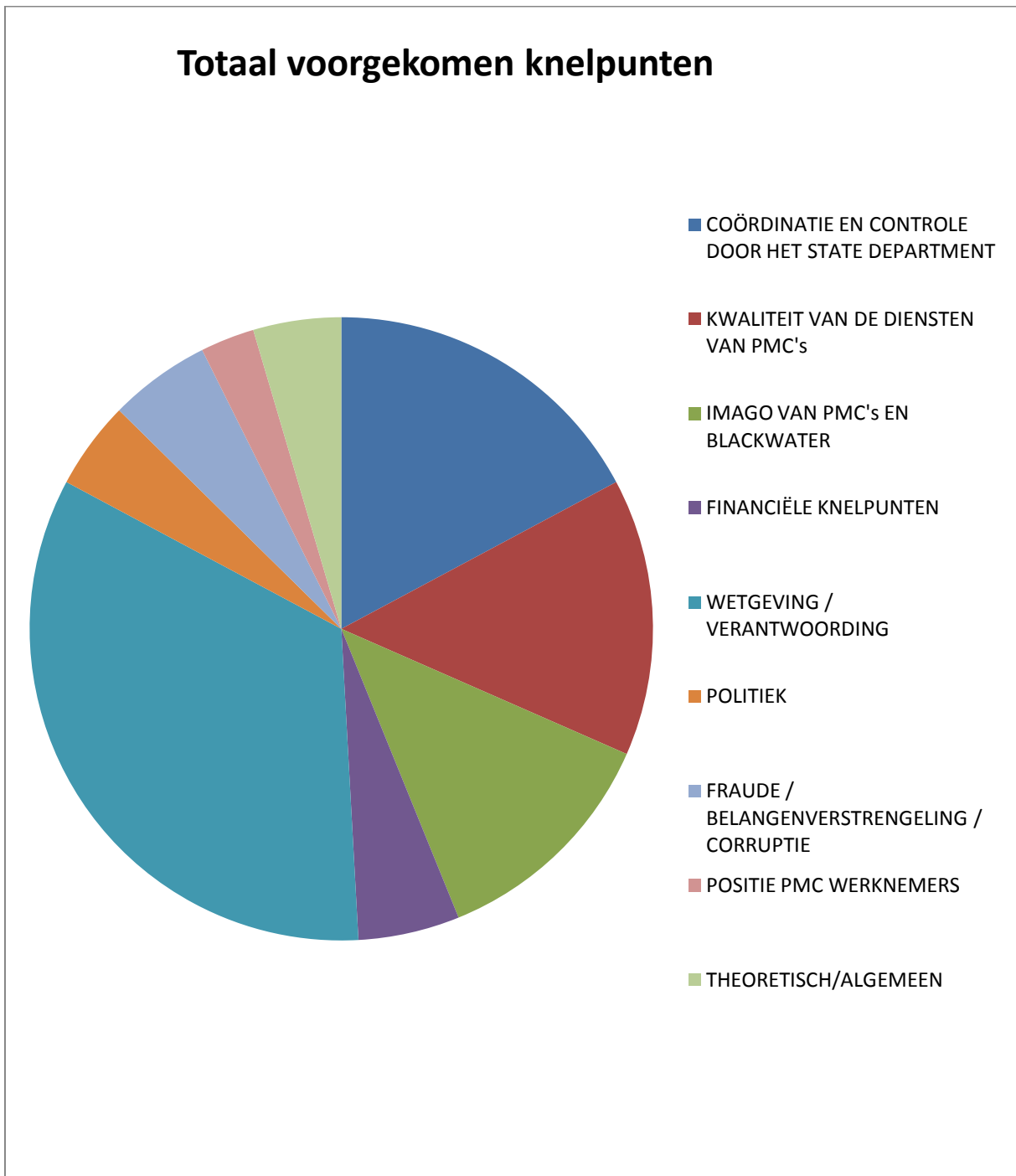
Er is voor gekozen om de resultaten in te delen in negen verschillende categorieën. Iedere categorie kan gezien worden als een apart aandachtsveld of onderwerp. Het gaat om

1. Coördinatie en controle van de inzet van Blackwater door de opdrachtgever (Het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken)
2. Kwaliteit van de diensten van PMC's.
3. Imago van PMC's en Blackwater.
4. Financiële knelpunten.
5. Wetgeving en verantwoording.
6. Politiek.
7. Fraude en belangenverstrengeling.
8. Positie PMC- medewerkers.
9. Theoretisch en algemeen.

Ieder gevonden knelpunt is ingedeeld in één van de bovenstaande categorieën. Uit de Exel spreadsheet kan worden afgelezen hoe vaak een individueel knelpunt is gesignaleerd in de berichtgeving van de *New York Times*. Door de sommen van alle individuele knelpunten binnen een categorie op te tellen ontstaat het totaal van een categorie. Dit is het aantal malen dat er in de berichtgeving in de *New York Times* aandacht is besteed aan knelpunten binnen het betreffende onderwerp (categorie). Door deze aantallen met elkaar te vergelijken kunnen we zien welke

categorieën van knelpunten het grootste deel van het totaal uitmaken en welke categorieën het kleinste deel. In de onderstaande taartdiagram zijn de resultaten van de vergelijking zichtbaar gemaakt.

Grafiek 1



5.3.2 Analyse per categorie

Bij het bestuderen van bovenstaande grafiek is te zien dat knelpunten op het gebied van wetgeving en verantwoording veruit het vaakst zijn voorgekomen in de berichtgeving van de *New York Times*. Op enige afstand volgen de coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, de kwaliteit van de diensten van PMC's en het Imago van PMC's en Blackwater. Tot slot zien we dat de categorieën financieel, fraude en belangenverstrengeling, politiek, de positie van de PMC-medewerkers en theorie en algemeen relatief weinig zijn voorgekomen in de berichtgeving van de *New York Times*. Hieronder volgen de analyses per categorie, waarbij ook de individuele knelpunten worden behandeld.

5.3.2.1 *Coördinatie en controle van de inzet van Blackwater door de opdrachtgever (het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken)*

Knelpunten uit de categorie coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken zijn na de knelpunten uit de categorie wetgeving en verantwoording het meest voorgekomen in de berichtgeving. Het lijkt er dus op dat er bij het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken het één en ander is misgegaan met de inzet van Blackwater in Irak.

Gebrek aan controle is het knelpunt dat het vaakst naar voren komt. Het gaat daarbij voornamelijk om een gebrek aan controle over Blackwater-medewerkers op het gebruik van geweld. Hier had het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken namelijk wel richtlijnen voor opgesteld.¹⁰⁷ Daarnaast gaat het om controle op andere zaken zoals de invoer van wapens, antecedentenonderzoek van PMC-medewerkers, enzovoort. In zeker zeven artikelen wordt het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken beschuldigd van nalatigheid. Dit blijkt ook uit diverse andere gevonden knelpunten die globaal te verdelen zijn in de onderstaande twee groepen.

De eerste groep betreft de mogelijkheden die er waren, om PMC-medewerkers die wandaden hebben begaan ter verantwoording te roepen. Het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken had namelijk sanctiemogelijkheden, maar gebruikte die niet of nauwelijks.¹⁰⁸ Ook is een wet, de uniform code of military justice, niet geïmplementeerd, terwijl het congres toepassing van deze wet op PMC's had goedgekeurd.¹⁰⁹ Daarnaast werd aan betrokkenen bij het incident op Nisour Square immuniteit verleend voor het gebruik van de verhoren tijdens een strafproces. Dit is zeer

¹⁰⁷ David Johnston en John M. Broder, FBI says guards killed 14 Iraqis without cause. Website *New York Times*, 14 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

¹⁰⁸ John M. Broder and David Rohde, State Department use of contractors leaps in 4 years. Website *New York Times*, 24 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

¹⁰⁹ John F. Burns, Risky business; The deadly game of private security. Website *New York Times*, 23 september 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

ongebruikelijk en frustreert de verantwoording.

De tweede groep knelpunten schetst vooral een beeld van een slechte organisatie binnen het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken. De inzet van Blackwater werd bijvoorbeeld nauwelijks afgestemd met het leger waardoor het leger vaak niet op de hoogte was van zwaarbewapende, passerende konvoeien.¹¹⁰ De wellicht belangrijkste oorzaak hiervan, wordt verwoord in een ander knelpunt, namelijk dat Blackwater in Irak buiten de reguliere commandolijn van het leger opereerde. Blackwater opereerde namelijk rechtstreeks in opdracht van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken.¹¹¹

Andere voorbeelden van een slechte organisatie binnen het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken waren de onduidelijkheid omtrent de autorisatie van de inzet van PMC's en de onduidelijkheid over wie een eventueel onderzoek naar misdaden zou moeten leiden. Een duidelijk overzicht van het aantal PMC- medewerkers in Irak en de slachtoffers die onder hen waren gevallen bleek ook niet aanwezig.¹¹² Regels over hoe om te gaan met nabestaanden van onschuldige slachtoffers van PMC's ontbraken ook. Daarnaast werden er geen tolken met de door Blackwater beveiligde konvoeien meegestuurd waardoor verbale communicatie met mede weggebruikers of omstanders nauwelijks mogelijk was.¹¹³

Kortom, de kritiek op het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken is omvangrijk. Een te kort aan personeel lijkt één van de oorzaken van de slechte organisatie en nalatigheid te zijn geweest op de voor Blackwater verantwoordelijke afdeling van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit verklaart echter lang niet alles.¹¹⁴

5.3.2.2 *Kwaliteit van de diensten van PMC's en Blackwater*

De kwaliteit van de diensten van PMC's en Blackwater in het bijzonder, staat als categorie, qua aantal voorgekomen knelpunten, op de derde plaats. Er is hier dus behoorlijk veel aandacht aan besteed in de *New York Times*. Het meest voorkomende knelpunt is dat de inzet van Blackwater de relatie tussen de Verenigde Staten en Irak ondermijnt. Als oorzaak hiervan worden de houding en het gedrag van Blackwater- medewerkers en de incidenten waarbij zij betrokken geweest zijn genoemd.¹¹⁵

Een ander knelpunt dat vaak in de berichtgeving naar voren komt, is dat Blackwater-

¹¹⁰ Eric Schmitt and Thom Shanker, Pentagon sees one authority over contractors. Website *New York Times*, 17 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹¹ John M. Broder and James Risen, Armed guards in Iraq occupy a legal limbo. Website *New York Times*, 20 September 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹² Benedict Sheehy, Jackson Maogoto en Virginia Newell, *Legal control of the private military corporation* (New York: Palgrave MacMillan 2009) 98.

¹¹³ Paul von Zielbauer and James Glanz, Under siege, Blackwater takes on air of bunker. Website *New York Times*, 25 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹⁴ John M. Broder and David Rohde, State Department use of contractors leaps in 4 years. Website *New York Times*, 24 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹⁵ John M. Broder, Report says firm sought to cover up Iraq shootings. Website *New York Times*, 2 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

medewerkers minder terughoudend zouden zijn met het gebruik van geweld dan het reguliere leger. Bewijzen hiervoor worden in de *New York Times* echter niet geleverd.¹¹⁶ Echter, gezien de diverse incidenten waarbij Blackwater- medewerkers burgers hebben gedood, wordt de indruk wel gewekt dat Blackwater- medewerkers niet erg terughouden zijn met het gebruik van geweld. Oorzaken van het minder terughoudend zijn bij het gebruik van geweld zouden kunnen liggen in het feit dat PMC- medewerkers zich in Irak hiervoor nauwelijks hoefden te verantwoorden.

Verder wordt in de berichtgeving ook diverse malen een vraagteken gezet bij de loyaliteit van PMC- medewerkers in het algemeen.¹¹⁷ Het theoretische gevaar dat een PMC of haar medewerkers het slagveld zouden kunnen verlaten als hun dat beter uit komt, wordt in deze context ook genoemd. Zijn personen die dergelijke taken op zich nemen in ruil voor geld wel even loyaal als personen in dienst van de overheid, zoals reguliere soldaten vraagt men zich af? De oprichter van Blackwater vindt van wel¹¹⁸ Er wordt verder in de berichtgeving echter geen antwoord op bovenstaande vragen gegeven. Dit is natuurlijk ook zeer moeilijk te bepalen. Feit is echter dat het wel diverse malen aan de orde komt. Dit knelpunt heeft ook sterke raakvlakken met knelpunten uit de categorie Imago. Het is echter in deze categorie opgenomen, omdat als werkelijk blijkt dat PMC- medewerkers minder loyaal zijn, dit de kwaliteit van dienstverlening kan aantasten.

Overige gevonden knelpunten uit deze categorie zijn het mogelijke gebrek aan discipline bij PMC's, de slechte communicatie tussen Blackwater en de Irakezen en de beschuldiging dat Blackwater een cultuur van wetteloosheid bevordert zou hebben onder haar medewerkers.¹¹⁹ Deze knelpunten kwamen echter maar een enkele keer in de berichtgeving voor.

5.3.2.3 *Imago van PMC's, Blackwater en de Verenigde Staten*

Knelpunten uit deze categorie komen in verhouding redelijk vaak voor in de berichtgeving van de *New York Times*. Twaalf procent van alle knelpunten gaat letterlijk over imago (zie bijlage 2). Verder zal ook te zien zijn dat meerdere knelpunten uit deze categorie raakvlakken hebben met knelpunten uit de categorie die gaat over de kwaliteit van de diensten van PMC's en Blackwater.

Het meest frequent voorgekomen knelpunt uit deze categorie is namelijk dat Blackwater het imago van het leger aantast.¹²⁰ Voor Irakezen is er weinig onderscheid tussen PMC's en het Amerikaanse leger. Het gedrag van PMC- medewerkers en de incidenten die zij veroorzaken, stralen

¹¹⁶ Dit zou een interessant onderwerp voor (vervolg) onderzoek zijn.

¹¹⁷ Thomas Lynch, The return of the prince. Website *New York Times*, 25 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹⁸ Artikel van de redactionele opiniepagina van de *New York Times*, Blackwater's Rich Contracts. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹¹⁹ Artikel afkomstig van persbureau Reuters en gepubliceerd in de *New York Times*, Blackwater USA is sued by Iraqis. Website *New York Times*, 12 oktober 2007, www.nytimes.com, (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹²⁰ John F. Burns, Risky business; The deadly game of private security. Website *New York Times*, 23 september 2007, www.nytimes.nl (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

dus ook af op het leger. Dit terwijl het leger juist de *'hearts and minds'* van de Irakese bevolking probeerde te veroveren. Uiteindelijk stralen de negatieve sentimenten ook af op de Verenigde Staten als land, een knelpunt dat we ook diverse malen zien terugkomen.

Verder komt in de berichtgeving erg vaak terug dat Blackwater medewerkers het imago hebben roekeloos en *trigger happy* te zijn, cowboy gedrag te vertonen en in het algemeen weinig om de levens van Irakezen te geven. De dodelijke incidenten waarbij Blackwater- medewerkers waren betrokken, zijn hier waarschijnlijk debet aan. Tot slot wordt ook nog enkele keren genoemd dat PMC's in het algemeen kampen met een *'huurlingen- imago'*.

Omdat veel knelpunten uit de categorieën over de kwaliteit van de diensten van PMC's raakvlakken hebben met knelpunten uit de categorie imago, was het ook een optie geweest om deze categorieën samen te voegen. Hier is echter niet voor gekozen omdat een slecht imago op zich, dus losstaand van de werkelijke kwaliteiten van PMC's, ook negatieve gevolgen kan hebben voor de opdrachtgever.

5.3.2.4 Financiële knelpunten

Financiële knelpunten komen relatief weinig voor in de berichtgeving van de *New York Times*. Ongeveer 5 procent van alle gevonden knelpunten zijn van financiële aard. Dit is opvallend. Immers, de verwachting was, dat bij geruchten van geldverspilling voor de inzet van de toch al omstreden PMC's, hieraan wel meer aandacht zou worden besteed.

Er zijn in de berichtgeving twee knelpunten gevonden die aangeduid kunnen worden als financiële knelpunten. Het meest voorgekomen, is de onduidelijkheid omtrent de kosten van de inzet van Blackwater. Het andere knelpunt betreft de hoge salarissen die PMC- medewerkers over het algemeen verdienen in verhouding tot de salarissen die worden verdiend in het leger.

De onduidelijkheid omtrent de financiële kosten van de inzet van Blackwater, is een relevant knelpunt. Kostenbesparing is immers één van de belangrijkste argumenten om überhaupt PMC's in te zetten. Dit argument wordt ook aangedragen door de Amerikaanse regering met betrekking tot de inzet van Blackwater.¹²¹ Alhoewel nog niet duidelijk is aangetoond dat de inzet van Blackwater meer kost dan de verzorging van deze taken door reguliere militairen, is wel duidelijk dat de inzet van Blackwater niet goedkoop is.¹²² De onduidelijkheid omtrent de kosten van de inzet van Blackwater en andere PMC's in Irak, komt in twaalf van de 109 artikelen naar voren.

Het probleem van de hoge salarissen voor PMC- medewerkers, komt in slechts drie artikelen voor. De hoge salarissen die PMC's aan hun medewerkers betalen zorgen er voor dat ervaren militairen, vooral van de zogenaamde *'special forces'* (commando's), bij het leger worden

¹²¹ P.W. Singer, *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008) 245-248.

¹²² Philip Shenon, Army says it will withhold \$19.6 million from Halliburton, citing potential contract breach. Website *New York Times*, 8 februari 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

weggelokt.¹²³ Ook kunnen de hoge salarissen die PMC- medewerkers verdienen, bij militairen afgunst of wreveld opwekken. Dit zou de samenwerking tussen het leger en PMC's negatief kunnen beïnvloeden.

5.3.2.5 *Wetgeving en Verantwoording*

34 Procent van de knelpunten valt in de categorie wetgeving en verantwoording. Hiermee komen knelpunten uit deze categorie veruit het vaakst voor in de berichtgeving van de *New York Times*. Bijzonder opmerkelijk is dit niet. Knelpunten aangaande wetgeving en verantwoording liggen aan de basis van veel knelpunten uit diverse andere categorieën. In de meeste gevallen wordt er geconstateerd dat er in het geheel geen wetgeving is die is toegespitst op de inzet van PMC's in Irak. Het is echter onduidelijk of andere bestaande wetgeving zou kunnen worden toegepast op PMC's. Deze zaken komen in dertig van de 109 geanalyseerde artikelen aan de orde.

In negentwintig van de 109 artikelen werd de immuniteit van PMC's voor de Iraakse wet genoemd, die in 2004 door de Coalition Provisional Authority onder leiding van Paul Bremer werd afgekondigd. Doordat PMC- medewerkers die een misdaad begingen, ook niet onder de Iraakse wet berecht konden worden, ontstond er een soort 'juridische leemte' voor in Irak opererende PMC's. Het gevolg hiervan was dat PMC- medewerkers die in Irak misdaden begingen, hiermee weglkwamen zonder vervolgd of veroordeeld te worden. Gebrek aan verantwoording (aan de maatschappij) van PMC's en hun medewerkers voor het begaan van misdaden, staat dan ook op de derde plaats van gevonden knelpunten in deze categorie. Achtentwintig keer kwam dit in de berichtgeving aan de orde. De oorzaak van het gebrek aan verantwoording is logischerwijs grotendeels het gebrek aan toepasbare wetgeving en het verlenen van immuniteit aan Blackwater- medewerkers voor de Iraakse wet.

Een oorzaak die in wat mindere mate, wellicht ook een rol heeft gespeeld, is het feit dat het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken de sanctiemogelijkheden die zij hadden, niet of nauwelijks gebruikte. Dit reeds behandelde knelpunt is ingedeeld in de categorie coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, maar zou ook in deze categorie kunnen passen. Omdat het hier echter specifiek om handelen door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken gaat, is er voor gekozen dit knelpunt onder te brengen in de zojuist genoemde categorie. Het zelfde geldt voor de immuniteit die medewerkers van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken verstrekten aan Blackwater- medewerkers die betrokken waren bij het incident op Nisour Square.

Verder komt nog aan de orde dat veel regels en richtlijnen per bedrijf verschillen. Er wordt

¹²³ David Barstow, Security companies: Shadow soldiers in Iraq. Website *New York Times*, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

vermeld dat het goed zou zijn als de overheid duidelijke richtlijnen zou opstellen voor bijvoorbeeld het gebruik van geweld. Ook zouden medewerkers van PMC's verplicht kunnen worden op de hoogte te zijn de bestaande internationale richtlijnen.

Na het incident bij Nisour Square heeft het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken wel de richtlijnen en controle aangescherpt. De Amerikaanse overheid als geheel, wordt er echter van beschuldigd gefaald te hebben verantwoording af te leggen voor de incidenten die zicht hebben voorgedaan.¹²⁴ Tot slot werd er één keer in de berichtgeving aangestipt dat het zeer moeilijk is om de schuldvraag te achterhalen in gevaarlijke gebieden. Dit beperkt de mogelijkheden tot het afleggen van verantwoording voor misdaden.

5.3.2.6 Politieke knelpunten

In deze categorie gaat het om knelpunten uit de berichtgeving die op zich zelf politiek van aard zijn. Deze categorie zegt dus niet zo veel over de aandacht van de politiek voor de inzet van PMC's in Irak, of een eventueel falen van de politiek. Kritiek van bijvoorbeeld de oppositie hoeft dus niet te leiden tot meer gevonden knelpunten in deze categorie.

Knelpunten uit deze categorie zijn met 5 procent van het totaal relatief weinig voorgekomen. Er is gekozen voor een aparte categorie van politieke knelpunten, omdat zeven verschillende knelpunten politiek van aard zijn en deze niet goed in een andere bestaande categorie passen.

Het knelpunt dat met vier vermeldingen het vaakst in de berichtgeving voorkomt, is het feit dat slachtoffers onder PMC- medewerkers niet worden meegeteld op de lijsten van dode en gewonde soldaten.¹²⁵ Op deze manier kan er door de regering een rooskleuriger beeld worden geschetst van de immateriële kosten van de oorlog.

In drie andere artikelen wordt nog genoemd dat PMC's gebruikt kunnen worden voor politieke doelen, zonder dat dit verder wordt toegelicht. Om wat voor soort politieke doelen het in deze drie artikelen gaat is dus niet duidelijk. Er wordt ook twee maal gesuggereerd dat de inzet van PMC's deel uitmaakt van een conservatieve strategie. In een ander (opinie) artikel wordt de regering van president Bush er van beschuldigd de PMC's in te zetten om 'rijke vriendjes te matsen'.¹²⁶ Verder wordt in een artikel gesteld dat er geen open debat over de inzet van Blackwater heeft plaatsgevonden.

Tot slot komt nog aan de orde dat het uitbesteden van militaire taken aan private bedrijven, de integriteit van de politieke besluitvorming kan beïnvloeden.¹²⁷ Dit dilemma hangt echter nauw samen

¹²⁴ John M. Broder, State Dept. official resigns; Oversaw Blackwater and other private guards. Website *New York Times*, 25 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹²⁵ David Barstow, Security companies: Shadow soldiers in Iraq. Website *New York Times*, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹²⁶ Paul Krugman, Battlefield of dreams. Website *New York Times*, 4 mei 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹²⁷ Scott Shane and Ron Nixon, In Washington, contractors take on biggest role ever. Website *New York Times*, 4 februari 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

met een aantal van de andere knelpunten in deze categorie. Ook heeft het raakvlakken met knelpunten uit de categorie fraude en belangenverstremgeling.

Overigens komen relatief veel knelpunten uit deze categorie, namelijk 46 procent uit opinie artikelen.

5.3.2.7 Fraude en belangenverstremgeling

Knelpunten die zijn ingedeeld in de categorie fraude en belangenverstremgeling komen met vijf procent ook relatief weinig in de berichtgeving voor. De hier gevonden knelpunten zijn globaal weer in twee groepen te verdelen. Enerzijds de algemene opmerkingen over dat het uitbesteden van militaire taken aan PMC's fraude in de hand werkt, wat zes maal aan de orde komt in de berichtgeving en anderzijds de daadwerkelijke vermoedens van belangenverstremgeling of fraude.¹²⁸

De stelling of aanname dat het uitbesteden van militaire taken aan PMC's belangenverstremgeling in de hand werkt, hangt nauw samen met de vraag of overheidstaken in het algemeen wel of niet geprivatiseerd moeten worden. Het militaire karakter is bij bovenstaande stelling van ondergeschikt belang. Bij het uitbesteden van taken is er natuurlijkerwijs meer kans op belangenverstremgeling omdat met taken die een overheid zelf uitvoert, geen private partij bevoordeeld kan worden. De vraag is echter of voldoende instrumenten voor handen zijn om belangenverstremgeling te voorkomen.

In een aantal artikelen worden beschuldigingen geuit van fraude zonder dat deze onderbouwd worden. Het gaat dan meestal over de nauwe banden die Blackwater zou onderhouden met de regering van president Bush of het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken. In vier artikelen komt naar voren dat er op zijn minst de schijn van belangenverstremgeling zou zijn tussen het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken en Blackwater, omdat de broer van een afdelingsdirecteur, belast met de inzet van Blackwater, tijdelijk adviseur bij ditzelfde bedrijf was.¹²⁹

Tot slot wordt er in één artikel gesteld dat de uitbesteding van militaire taken aan PMC's, ingegeven zou zijn door de wapenindustrie.¹³⁰

5.3.2.8 Positie PMC medewerkers

Knelpunten uit de categorie positie PMC medewerkers komen met 3 procent van het totaal, het minste voor in de berichtgeving. Veiligheid speelt een belangrijke rol bij deze knelpunten. Er zijn signalen dat er een gebrek is aan veilige vervoermiddelen, goede wapens en uitrusting voor de PMC-

¹²⁸ Philip Shenon, Army says it will withhold \$19.6 million from Halliburton, citing potential contract breach. Website *New York Times*, 8 februari 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

¹²⁹ Allissa J. Rubin, Iraq to spend \$19 billion on projects. Website *New York Times*, 15 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹³⁰ Artikel van de redactionele opiniepagina van de *New York Times*, Legal loopholes in Iraq. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

medewerkers.¹³¹ Dit komt twee maal voor in de berichtgeving. Ook wordt in twee artikelen aangegeven dat de veiligheid van PMC- medewerkers in Irak, onvoldoende gewaarborgd zou zijn.¹³² Verder vermelden twee artikelen dat er onduidelijkheid bestaat over de persoonlijke kosten van PMC- medewerkers. Hiermee kan de veiligheid worden bedoeld, maar bijvoorbeeld ook de nazorg.

Het gebrek aan nazorg en aandacht voor gedode of gewonde PMC- medewerkers komt daarnaast in één artikel aan de orde.¹³³ Tot slot wordt in één artikel vermeld dat PMC- medewerkers, die om welke reden dan ook meevechten met het leger, kunnen gezien en behandeld worden als illegale strijders. Dit juridische knelpunt kan zeer nadelig uitpakken voor PMC medewerkers, bijvoorbeeld bij gevangenneming.

5.3.2.9 *Theoretische en overige knelpunten*

De knelpunten die niet in te delen zijn in een van de bovenstaande categorieën, zijn ingedeeld in de categorie theoretische en overige knelpunten. Deze overige en theoretische knelpunten behelzen samen de resterende 5 procent van het totaal.

Het meest gevonden knelpunt in de berichtgeving is de constatering dat de Amerikaanse overheid, voor haar veiligheid, deels afhankelijk is geworden van Blackwater.¹³⁴ Dit bleek onder andere, toen na het incident op Nisour Square, Blackwater enkele dagen niet mocht werken, en vervolgens de Amerikaanse diplomaten zich niet veilig buiten de Groene Zone konden begeven. Voor de beveiliging van diplomaten in midden- Irak, kon het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken niet zonder Blackwater. Verder zouden Amerikaanse diplomaten die zelf beveiligd worden, ook minder kritisch op Blackwater zijn, omdat ze wat betreft hun veiligheid van het bedrijf afhankelijk zijn.¹³⁵

Een totaal ander knelpunt dat drie maal in de berichtgeving voorkomt is het feit dat het leger niet erg ingenomen is met PMC's die niet onder hun autoriteit vallen.¹³⁶ Het leger zou namelijk het liefst de volledige controle over het gebruik van geweld hebben. Hierbij sluit aan dat militaire taken traditioneel een taak van de overheid zijn en dat uitbesteding hiervan gevoelig ligt.¹³⁷ Hieruit volgt weer dat het waarborgen van de veiligheid in gebieden met een hoge geweldstatus een taak van het leger hoort te zijn. Het traditionele geweldmonopolie zoals zojuist beschreven wordt twee keer

¹³¹ David Barstow, Security Companies: Shadow Soldiers in Iraq. Website *New York Times*, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹³² John M. Broder and James Risen, Contractor deaths in Iraq soar to record. Website *New York Times*, 19 mei 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹³³ *Ibidem*.

¹³⁴ James Glanz and Andrew Kramer, U.S. envoy presses Iraq to act against guerrillas. Website *New York Times*, 26 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ Ted Koppel, These guns for hire. Website *New York Times*, 22 mei 2006, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

¹³⁷ David Barstow, Security companies: Shadow soldiers in Iraq. Website *New York Times*, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

aangehaald in de berichtgeving. Het denken over dit overkoepelende standpunt, hangt nauw samen met de vraag of voor bijna alle andere knelpunten een bevredigende oplossing gevonden kan worden.

Verder wordt in één artikel aangestipt dat het uitbesteden van militaire taken een gevaarlijk precedent zou scheppen.¹³⁸ Als laatste punt wordt ook eenmaal gesteld dat de inzet van PMC's veel emoties los maakt. Gezien de knelpunten die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen is dit niet verwonderlijk. Zolang veel van de gevonden knelpunten niet worden opgelost zal dit ook niet veranderen.

5.3.3 Deelconclusie

Zoals we gezien hebben heeft het onderzoek geleid tot een overzichtelijke lijst met knelpunten, die vervolgens is onderverdeeld in categorieën. Door in een overzicht weer te geven hoe vaak ieder knelpunt in de berichtgeving is voor gekomen, is snel inzichtelijk gemaakt welke knelpunten in de berichtgeving centraal staan. Per categorie is dit ook weergegeven in de vorm van een taartdiagram.

Hieruit is af te lezen dat knelpunten op het gebied van wetgeving en verantwoording centraal staan in de berichtgeving. Deze kwamen met 34 procent van het totaal het meeste voor. Op enige afstand volgen de categorieën coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken (17%), kwaliteit van de diensten van PMC's (14%) en het imago van PMC's en Blackwater (12%). De overige categorieën kwamen met 5 procent of minder relatief weinig voor.

Ook als gekeken wordt naar welke individuele knelpunten het meest voorkomen, is de top drie te vinden in de categorie wetgeving en verantwoording. Het gebrek aan wetgeving en onduidelijkheid hieromtrent is het meest gevonden knelpunt, op de voet gevolgd door de immunititeit die PMC's genoten voor de Iraakse wet en het ontbreken van verantwoording aan de samenleving. Dit zijn alle zaken die nauw met elkaar samenhangen.

Andere individuele knelpunten die vaak in de berichtgeving voorkwamen zijn het gebrek aan controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, en de stelling dat Blackwater medewerkers door hun houding en gedrag en de incidenten die zij veroorzaken, de relatie tussen Irak en de Verenigde Staten ondermijnen.

¹³⁸ David Barstow, The struggle for Iraq: The contractors; Security firm says its workers were lured into Iraqi ambush. Website *New York Times*, 9 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

6 Patronen in de berichtgeving van de *New York Times*

In dit hoofdstuk wordt onderzoek gedaan naar de patronen die wellicht te vinden zijn in de berichtgeving van de *New York Times*. Omdat er verwachtingen bestaan over de zaken die naar voren zullen komen, volgt eerst een korte hypothese. Hierna zal kort de methodiek van dit onderzoek worden uiteengezet. Vervolgens worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Het onderzoek zal zich niet slechts richten op het toetsen van de hypothese, maar ook kijken naar andere voor dit onderzoek relevante lijnen. In de hypothese zullen dan ook slechts de eerder in deze alinea genoemde bestaande verwachtingen worden uitgesproken.

6.1 Hypothese

Het is algemeen bekend dat de media vooral reageert op aansprekende gebeurtenissen. Daarnaast wordt, hetzij in veel mindere mate, aandacht besteed aan misstanden en zaken die nog niet tot problemen of incidenten hebben geleid. Gerenommeerde kranten en omroepen hebben vaak een budget voor onderzoeksjournalistiek dat bedoeld is om misstanden of knelpunten op te sporen voordat er problemen ontstaan. Zoals we reeds in de inleiding hebben kunnen lezen, valt de *New York Times* in deze categorie.

6.1.1.1 Aandacht voor *Blackwater* door de jaren heen

In hoofdstuk vijf bleek dat er veel knelpunten bestaan met betrekking tot de inzet van *Blackwater* door de Verenigde Staten in Irak. Dit heeft geleid tot diverse bloedige incidenten. Het ligt voor de hand dat hieraan veel aandacht wordt besteed in de media. De verwachting is dan ook dat naarmate de incidenten ernstiger worden, bijvoorbeeld doordat er meer doden vallen, de aandacht van de *New York Times* voor de inzet van *Blackwater* zal toenemen. Toch is de verwachting dat de *New York Times* de inzet van *Blackwater* in Irak al eerder heeft gesignaleerd. Het zelfde zou kunnen gelden voor een aantal knelpunten die zich bij de inzet van *Blackwater* voor kunnen doen. De verwachting is dus dat vanaf 2001 er beperkte aandacht zal zijn voor de inzet van *Blackwater*, en dat naarmate zich meer incidenten voordoen de aandacht fors zal toenemen.

6.1.1.2 Aard van het incident en invloed hiervan op de berichtgeving

Blackwater is in Irak betrokken geweest bij een groot aantal incidenten.¹³⁹ Twee incidenten springen in het oog qua gewelddadigheid en impact. Dit zijn het incident in Fallujah waarbij vier medewerkers van Blackwater gelynch werden en het reeds uitgebreid besproken incident op Nisour Square.

Vanwege het verschil in de aard van de incidenten zou het mogelijk zijn dat er ook verschil is waar te nemen in de soorten knelpunten die in de periode na een incident in de berichtgeving aan de orde komen.

In Fallujah waren Blackwater- medewerkers zelf het slachtoffer. Op Nisour Square waren zij juist de (vermeende) daders. De verwachting is dat in de nasleep van het incident in Fallujah meer aandacht is voor de positie van de PMC- medewerkers dan na Nisour Square. Na Nisour Square zal er naar verwachting juist meer aandacht zijn voor het (negatieve) imago van PMC- medewerkers.

¹³⁹ Jeremy Scahill, *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 9-13.

6.2 Methodiek

De schematisch weergegeven knelpunten, onderverdeeld in de verschillende categorieën uit het vorige hoofdstuk, vormen de basis voor het hieronder inhoudelijk uitgewerkte onderzoek naar de patronen in de berichtgeving van de *New York Times*.

6.2.1 Verwerking van de Exel spreadsheet in grafieken

Uit de Exel- spreadsheet met de gevonden knelpunten (zie bijlage), kan afgelezen worden wanneer een knelpunt in de berichtgeving is gevonden. Om een goed beeld te krijgen van de gehele periode is de lijst met knelpunten in een nieuw Exel bestand verdeeld in weken. Vervolgens kan er geturfd worden hoe vaak een individueel knelpunt in een bepaalde periode is voorgekomen. Door de resultaten van de individuele knelpunten binnen een categorie bij elkaar op te tellen kan hetzelfde worden bepaald voor een hele categorie.

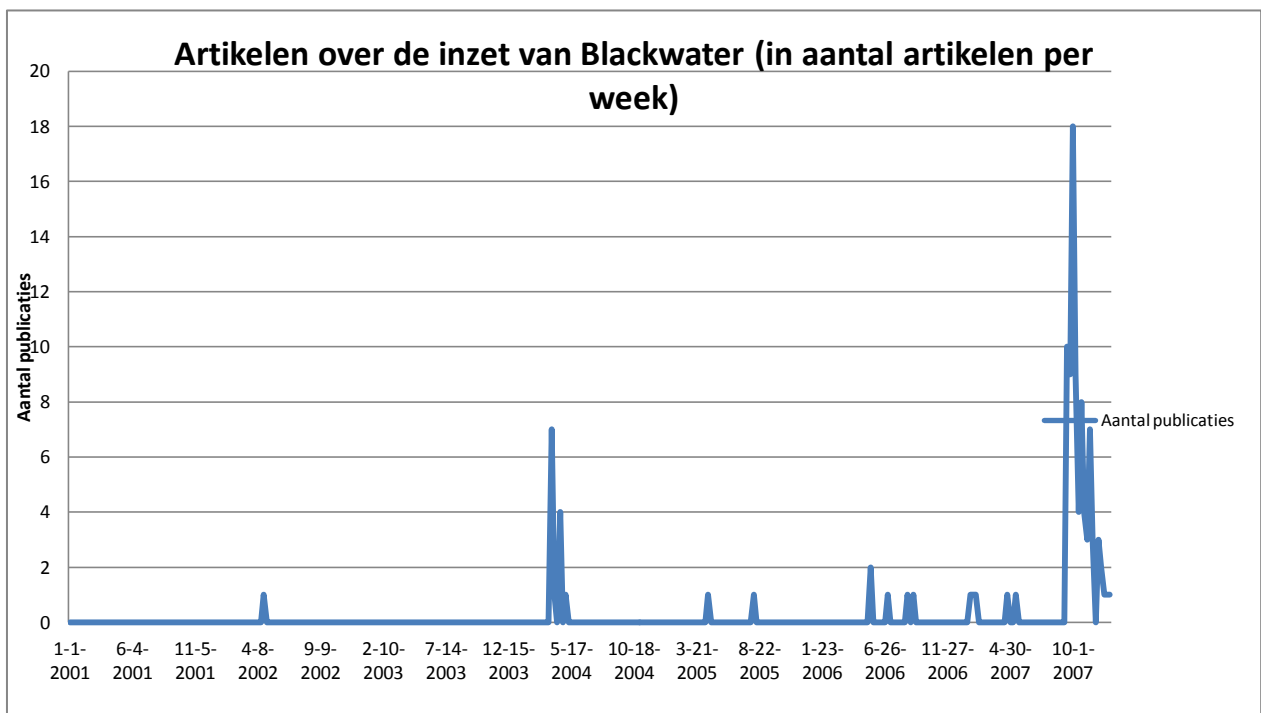
Per week is zo te zien hoe vaak een knelpunt in de betreffende week aan de orde is gekomen. Door deze gegevens te verwerken in een lijngrafiek of taartdiagram kunnen opvallende verschillen of veranderingen snel worden waargenomen. Omdat het niet altijd relevant is om de gehele periode in een grafiek weer te geven, is soms ook gekozen voor een afgebakende periode. Een voorbeeld hiervan is de vergelijking tussen de knelpunten na het incident in Fallujah en de knelpunten na het incident op Nisour Square. Hier wordt slechts een periode van een aantal maanden na deze incidenten weergegeven. Door perioden, categorieën en individuele knelpunten met elkaar te vergelijken kunnen patronen waargenomen worden. De resultaten zullen in het volgende deelhoofdstuk zichtbaar worden gemaakt.

6.3 Resultaten: de gevonden patronen

Om te beginnen zullen eerst de hypothesen aan de hand van grafieken worden getoetst en besproken. Vervolgens worden de overige patronen besproken. Dit gebeurt tevens aan de hand van grafieken.

6.3.1 Het toetsen van de hypothesen

Grafiek 2



6.3.1.1 Verdeling van de artikelen over de onderzoeksperiode

In grafiek 2 wordt het aantal artikelen per week over de inzet van Blackwater in Irak weergegeven met behulp van een lijngrafiek. De aandacht van de *New York Times* voor de inzet van Blackwater kan zo eenvoudig afgelezen worden. De verwachting in paragraaf 6.1.1. was dat er vanaf 11 september 2001 beperkte aandacht zou zijn en dat het aantal publicaties sterk zou toenemen naarmate er zich meer of ernstigere incidenten zouden voordoen.

Uit grafiek 2 blijkt dat het laatste inderdaad het geval is. Na het incident in Fallujah waarbij

vier Blackwater- medewerkers om het leven kwamen, neemt de aandacht voor Blackwater en PMC's sterk toe om daarna echter redelijk snel weer af te nemen. Ook na het incident op Nisour Square is een explosieve toename zichtbaar van de aandacht voor de inzet van Blackwater en PMC's in het algemeen. Na Nisour Square houdt de aandacht in de berichtgeving wel langer aan dan na Fallujah.

De verwachting in paragraaf 6.1.1.1 dat er al vanaf 11 september beperkte aandacht zou zijn voor de inzet van Blackwater, is ten eerste gebaseerd op het feit dat vanaf 11 september de inzet van Blackwater en andere PMC's al sterk toenam en na de start van de oorlogen in Afghanistan en Irak zelfs explodeerde.¹⁴⁰ Ten tweede lag het in de lijn der verwachting dat een gerespecteerde krant als de *New York Times* een dergelijke ontwikkeling vroegtijdig zou signaleren.

Deze verwachting blijkt echter niet juist te zijn. Uit grafiek 2 is af te lezen dat voor het incident in Fallujah slechts één artikel over Blackwater is verschenen in de *New York Times*. Dit artikel ging over het trainingskamp van Blackwater in Moyock North Carolina. De activiteiten van Blackwater in het buitenland of eventuele knelpunten komen in het geheel niet aan de orde in dit artikel.¹⁴¹

Het bestaan van het Blackwater- trainingskamp is weliswaar gesignaleerd, maar de inzet van Blackwater in het buitenland wordt niet behandeld. Dat de inzet van Blackwater voor militaire taken en mogelijke knelpunten hieromtrent in het geheel niet zijn gesignaleerd, of dat er in ieder geval geen aandacht aan is besteed, is opvallend.

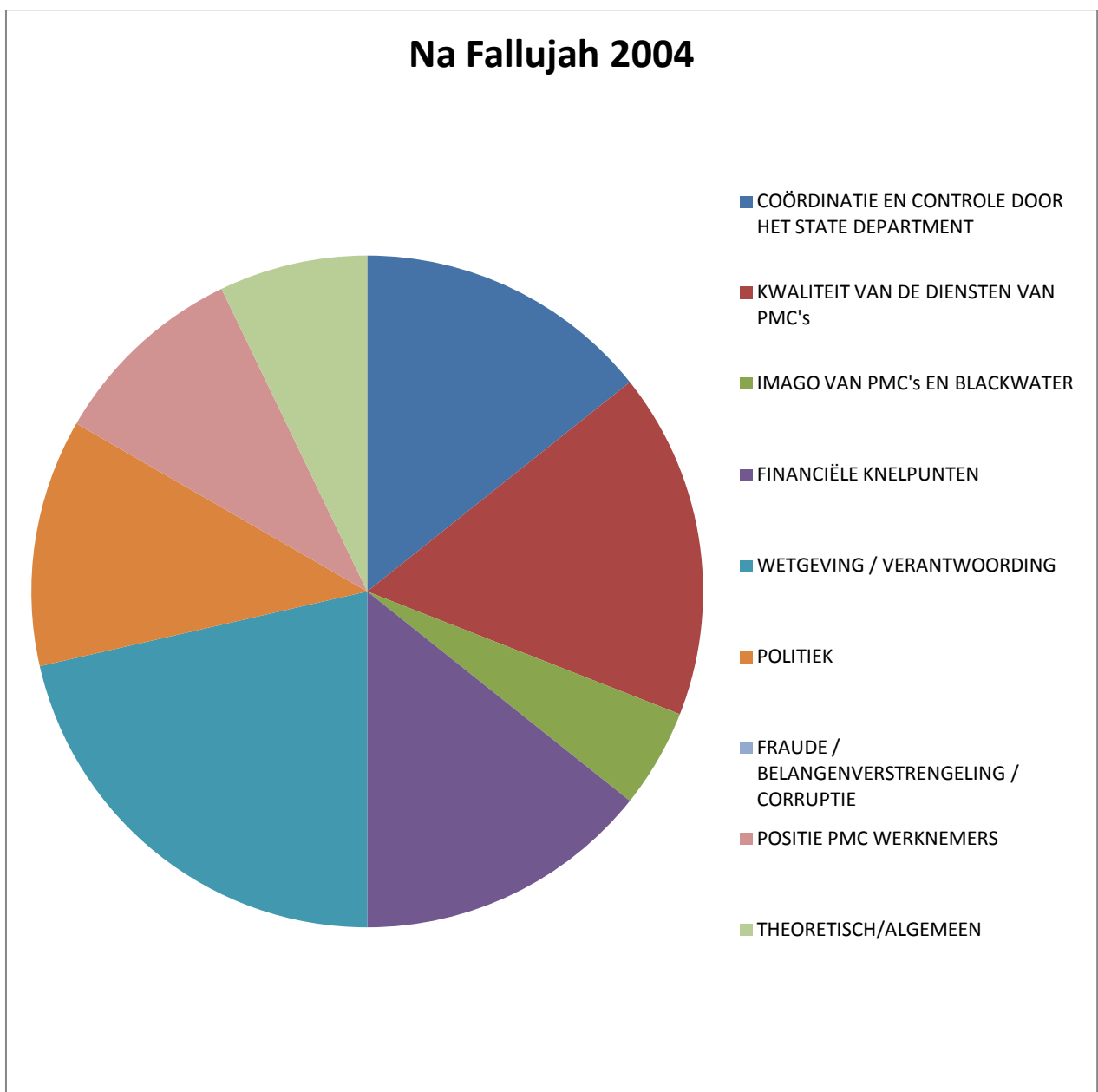
¹⁴⁰ Jeremy Scahill, *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 106-111.

¹⁴¹ Dante Chinni, *The way we live now: Phenomenon; Oh, shoot*. Website *New York Times*, 28 april 2002, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

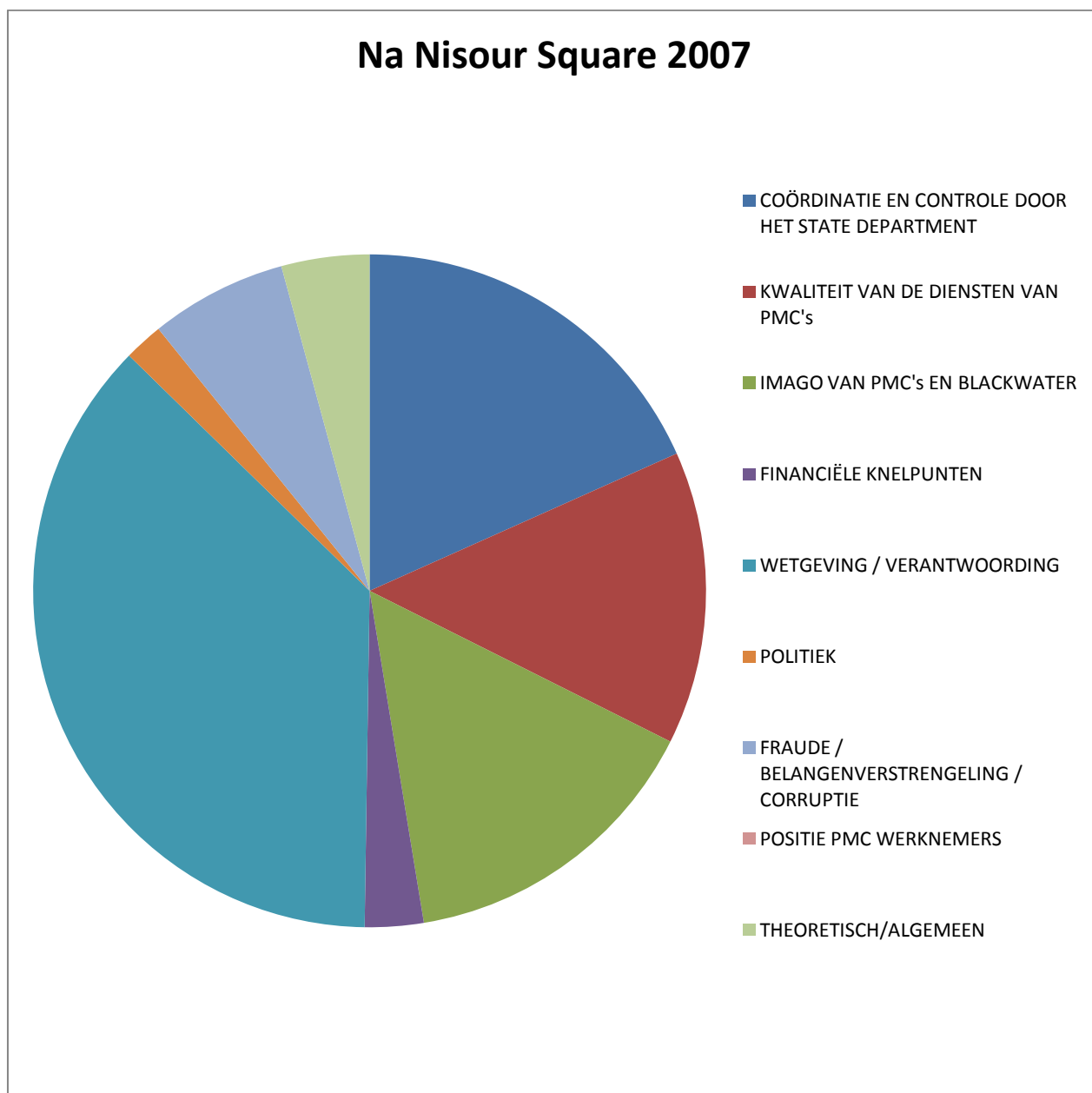
6.3.2 Vergelijking gevonden knelpunten na Fallujah en na Nisour Square

Uit de taartdiagram grafiek 3 is af te lezen, welk deel iedere categorie uitmaakt van het totaal aantal knelpunten in de berichtgeving, in de drieënhalve maand na het incident in Fallujah. Taartdiagram Grafiek 4 geeft hetzelfde weer, maar dan van de drieënhalve maand na het incident op Nisour Square. Door beide grafieken te vergelijken kan een deel van de hypothese getoetst worden. Bij het vergelijken van de grafieken komen tevens interessante verschillen naar voren. Per categorie zullen deze hieronder worden behandeld.

Grafiek 3



Grafiek 4



Coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken

De categorie coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken maakt na het incident in Fallujah 14 procent van het totaal uit en na het incident op Nisour Square 18 procent. Hiermee is het in beide perioden een belangrijke categorie. Wordt er gekeken naar de individuele knelpunten in deze categorie, dan zijn er opvallende verschillen te zien. Na Fallujah ging het vooral om een gebrek aan controle en overzicht en om slechte afstemming van de inzet van Blackwater met het leger. Na Nisour Square is te zien dat naast de zojuist genoemde knelpunten, maar liefst zeven keer naar voren komt dat het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken nalatig is geweest. Verder komt de aan Blackwater medewerkers verleende immuniteit zes keer voor. Deze immuniteit was verleend door medewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Naast dat de kritiek op het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken na Nisour Square in verhouding groter wordt, is te zien dat ook de kritiek inhoudelijk zwaarder wordt.

Kwaliteit van de diensten van PMC's

De categorie kwaliteit van de diensten van PMC's maakt na het incident in Falluja 17 procent van het totaal uit, en na het incident op Nisour Square 14 procent. In beide perioden dus een belangrijke categorie. Maar ook hier geldt dat er wel degelijk verschillen tussen de twee perioden bestaan als naar de individuele knelpunten wordt gekeken. De stelling dat het gedrag en de houding van Blackwater-medewerkers, samen met de incidenten, de verhouding tussen Irak en de Verenigde Staten ondermijnen, komt alleen na Nisour Square in de berichtgeving voor. Het theoretische gevaar dat een PMC's sneller het slagveld zou verlaten als hem dit beter uit komt, komt alleen twee keer voor in de berichtgeving na Fallujah.

Imago van PMC's en Blackwater

Tussen de categorieën imago van PMC's en Blackwater na Fallujah en na Nisour Square zit een duidelijk verschil. Na Fallujah maakt deze categorie 5 procent van het totaal uit en na Nisour Square is dit gestegen naar 15 procent. Hier is dus duidelijk te zien dat Nisour Square wellicht samen met tussenliggende kleinere incidenten het imago van PMC's, maar vooral van Blackwater negatief heeft beïnvloed. De hypothese zoals verwoord in het begin van dit hoofdstuk is wat dit betreft dus correct.

Als gekeken wordt naar de individuele knelpunten, dan valt op dat na Fallujah in het geheel nog niet werd gesproken over het knelpunt dat Blackwater medewerkers een roekeloos en trigger happy imago hebben, en dat ze weinig zouden geven om de levens van Irakezen. Ook het huurlingen imago van PMC's is dan nog niet boven komen drijven in de berichtgeving. Het enige knelpunt uit deze categorie dat al voorkomt in de maanden na Fallujah, is dat PMC's door hun roekeloze gedrag het

leger in de problemen kunnen brengen en het imago van het leger kunnen aantasten. De uitkomst is goed verklaarbaar. In Fallujah waren PMC medewerkers namelijk zelf het slachtoffer. Voor Fallujah waren er nog geen spraakmakende berichten naar buiten gekomen over incidenten waarbij Blackwater, of ander PMC's, onschuldige burgers gedood zouden hebben.

Financiële knelpunten

Bij de vergelijking van de gevonden financiële knelpunten na Fallujah met de financiële knelpunten na Nisour Square, komt een opvallend groot verschil naar voren. Na Fallujah maakt de categorie financiële knelpunten 14 procent van het totaal uit, terwijl dit na Nisour Square maar 3 procent is. Als gekeken wordt naar de individuele knelpunten zijn verder geen opvallende zaken waar te nemen. Een mogelijke verklaring kan zijn dat op het moment, wanneer er zich nog geen directe problemen voordeden met zaken als onschuldige burgerslachtoffers en juridische verantwoording, het financiële een relevant en aansprekend onderwerp was. Op het moment dat er onschuldige slachtoffers vielen en de wanorde omtrent de wetgeving en regulering zichtbaar werd, was dat waarschijnlijk plotsklaps veel belangrijker dan het financiële, en werd dus vol op de nieuwe problemen op het gebied van onschuldige slachtoffers en juridische verantwoording gefocust.

Wetgeving en verantwoording

Na beide incidenten is wetgeving en verantwoording de grootste categorie, maar toch is er een fors verschil te zien. Na Fallujah maakt deze categorie 21 procent uit van het totaal, maar na Nisour Square maar liefst 37 procent. Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het mogelijke feit dat na Fallujah de verantwoording een minder groot issue was en de daders Irakese burgers waren. Het was immers oorlog en daarom was het niet verwonderlijk, dat de zwaarbewapende beveiligers als doelwit werden beschouwd.

Wordt gekeken naar de individuele knelpunten dan valt vooral op dat de immuniteit van PMC medewerkers voor de Irakese wet na Fallujah in het geheel niet voorkomt. Dit komt echter omdat order 17 pas in juni 2004 door de Coalition Provisional Authority is uitgevaardigd.¹⁴² Daarnaast zou het bij Fallujah ook minder relevant geweest zijn omdat daar de dragers van de later uitgevaardigde immuniteit niet de daders, maar de slachtoffers waren.

¹⁴² Sabrina Tavernise, U.S. contractor banned by Iraq over shootings. Website *New York Times*, 18 september 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Politieke knelpunten

Na Fallujah maken knelpunten uit de categorie politiek, 12 procent van het totaal uit en na Nisour Square slechts 2 procent. Dit lijkt een groot en opvallend verschil. Men zou verwachten dat er na een ernstig incident als op Nisour Square meer politieke knelpunten naar voren zouden komen. Het is echter belangrijk om in gedachten te houden dat de gevonden politieke knelpunten, knelpunten zijn die in zichzelf politiek van aard zijn. De hoeveelheid van deze gevonden knelpunten zegt daarom weinig over de aandacht van de politiek voor de inzet van PMC's. Verder moet worden gerealiseerd, dat het totaal aantal knelpunten uit deze categorie beperkt is, en dat een klein verschil in het aantal gevonden knelpunten al snel een groot effect kan hebben op het percentage, vooral in de periode na Fallujah.

Aangezien in de categorie politiek relatief veel knelpunten zijn, die echter per knelpunt maar weinig zijn voorgekomen zijn, is het niet mogelijk hierin grote lijnen te ontdekken. Het politieke knelpunt dat gesneuvelde PMC- medewerkers niet worden meegeteld in de lijsten van gesneuvelde soldaten en dat zo een rooskleuriger beeld kan worden geschetst komt zowel na Fallujah als na Nisour Square, twee keer voor in de berichtgeving van de *New York Times*. Dat betekent dat dit knelpunt in verhouding na Fallujah wel een significant groter percentage van het totaal uitmaakt, maar gezien het beperkte voorkomen van deze knelpunten is de waarde van deze vergelijking beperkt. Een interessant knelpunt dat één keer is voorgekomen na Nisour Square, is dat de media en het congres te laat actie hebben ondernomen om de inzet van PMC's aan de kaak te stellen.

Fraude en belangenverstrengeling

Als de aandacht voor de categorie fraude en belangenverstrengeling na Fallujah en na Nisour Square met elkaar wordt vergeleken valt direct een groot verschil op. Na Fallujah ontbreken knelpunten uit deze categorie namelijk geheel in de berichtgeving. Na Nisour Square maken ze 7 procent van het totaal uit. De verklaring van dit verschil ligt mogelijk in het verschil tussen deze situaties waarmee het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken werd geconfronteerd. Na Fallujah was er namelijk voor het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken weinig noodzaak om zich te verantwoorden. De impact van het incident was ook beperkter. Het was niet urgent. Na Nisour Square moest het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken wel kritisch naar zijn eigen organisatie kijken en met maatregelen komen. In het proces dat zich na Nisour Square afspeelde heeft het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken en/of een deel van zijn medewerkers, de schijn van belangenverstrengeling gewekt en dit is door de *New York Times* niet onopgemerkt gebleven. Naast specifieke kritiek volgden vervolgens ook minder specifieke opmerkingen zoals de stelling dat het uitbesteden van militaire taken belangenverstrengeling in de hand werkt.

Positie PMC- medewerkers

Bij de positie van PMC- medewerkers valt het tegenovergestelde op als bij de onderzoeksresultaten van de categorie fraude en belangenverstrengeling. Na Fallujah maken deze gevonden knelpunten 10 procent uit van het totaal en na Nisour Square komen ze in het geheel niet voor.

Deze resultaten geven duidelijk de invloed aan van de aard van het incident en de slachtoffers op de focus van de berichtgeving. De hypothese, die er wat dit punt betreft van uit gaat dat er na Fallujah meer aandacht zou zijn voor de positie van PMC- medewerkers, blijkt op dit punt dus te kloppen. Op het moment dat Blackwater- medewerkers zelf slachtoffer waren werd er in de berichtgeving relatief veel aandacht besteed aan de positie van de medewerkers. Na Nisour Square, toen Blackwater- medewerkers juist de aanstichters van het geweld waren, was er totaal geen oog meer voor de positie van PMC- medewerkers.

Theoretisch en algemeen

Knelpunten uit de categorie theoretisch en algemeen maken na Fallujah 7 procent uit van het totaal. Na Nisour Square is dit 4 procent. Echt opvallend zijn de verschillen dus niet te noemen. Als we kijken naar de individuele knelpunten dan is er wel een duidelijk verschil. Na Fallujah komt twee maal de vraag aan de orde, of essentiële veiligheidstaken principieel niet altijd een taak van de overheid zouden moeten zijn. Na Nisour Square komt dit niet meer voor in de berichtgeving. Dit is wel opvallend aangezien het voor de hand zou liggen dat, na het incident op Nisour Square, de overkoepelende vraag, of essentiële veiligheidstaken überhaupt wel uitbesteed mogen worden, vaker gesteld zou worden. Blijkbaar ligt de focus toch meer op de zichtbare en directe problemen, zoals welke fouten er bij het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken gemaakt zijn. Verder is bij de individuele knelpunten te zien dat de constatering dat de Amerikaanse overheid (deels) afhankelijk is geworden van Blackwater, juist alleen maar voor komt in de berichtgeving na Nisour Square.

6.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk ging het om de volgende vraag: welke patronen zijn er te ontdekken in de berichtgeving van de *New York Times* (01-01-2001 t/m 31-12-2007) met betrekking tot de inzet van Blackwater door de Verenigde Staten in Irak?

Het eerste deel van de hypothese ging over de vraag hoeveel aandacht er in de berichtgeving is voor de inzet van Blackwater in Irak (en voor wat de periode van voor de Irak Oorlog betreft, ook buiten Irak) door de Verenigde Staten. De hypothese ging er in de eerste plaats van uit dat incidenten zoals in Fallujah in 2004 en op Nisour Square in 2007, een grote toename van de aandacht voor Blackwater en PMC's in de berichtgeving zou teweeg brengen. Er werd ook verondersteld dat er voor 2004 beperkte aandacht voor dit onderwerp in de berichtgeving zou zijn. Verder ging de hypothese er van uit dat er verschillen zichtbaar zouden zijn in de aard van de berichtgeving tussen de eerste maanden na Fallujah, en de eerste maanden na Nisour Square. Een verschil waarvan verwacht werd dat dit uit het onderzoek naar voren zou komen was dat er na Fallujah meer aandacht zou zijn voor de positie van de medewerkers dan na Nisour Square. Na Nisour Square werd verwacht dat er juist meer aandacht zou zijn voor het (negatieve) imago van PMC's en Blackwater.

Wat de toename van de aandacht betreft, bleek de hypothese te kloppen, maar wat de beperkte berichtgeving in de periode voor Fallujah betreft klopt de hypothese niet. Er blijkt voor april 2004 totaal geen aandacht voor de inzet van Blackwater te zijn. Ook niet voor de inzet van Blackwater in bijvoorbeeld Afghanistan. Dit is een opvallende conclusie omdat werd verwacht dat de *New York Times*, gezien haar reputatie, deze problematiek vroegtijdig zou signaleren.

Het overige deel van de hypothese, namelijk meer aandacht voor de positie van de PMC medewerker na Fallujah, en meer aandacht voor imago na Nisour Square, wordt door de onderzoeksresultaten onderschreven. De invloed van de aard van het incident op de berichtgeving is verder ook duidelijk zichtbaar in de categorie fraude en belangenverstrengeling. Knelpunten uit deze categorie komen op een artikel uit begin 2007 na, alleen maar na Nisour Square voor.

Opvallend is de categorie financiële knelpunten. Na Fallujah maken knelpunten uit deze categorie een veel groter deel van het totaal uit dan na Nisour Square. Een van de oorzaken hiervan is mogelijk te vinden in de grote verontwaardiging over de onschuldige slachtoffers en het gebrek aan wetgeving en verantwoording na Nisour Square, waardoor de aandacht voor financiële knelpunten op de achtergrond is geraakt.

7 Conclusie

Het inhuren van private actoren voor militaire taken is al zo oud als het oorlogvoeren zelf. Bij de opkomst van de natiestaat werd de rol van private partijen bij het oorlogvoeren sterk teruggedrongen, maar de laatste decennia zijn private partijen in de vorm van PMC's, wederom een belangrijke rol gaan spelen. De inzet van Blackwater door de Verenigde Staten in Irak is hiervan een goed voorbeeld.

Bij de inzet van Blackwater zijn echter diverse knelpunten naar voren gekomen. De incidenten waarbij Blackwater- medewerkers betrokken zijn geweest, hebben hierin een belangrijke rol gespeeld. Voor de diverse betrokken partijen is het belangrijk om te weten welke knelpunten er zich voor kunnen doen bij de inzet van PMC's en welke van deze knelpunten het meest problematisch worden geacht. Om hierin een beter inzicht te krijgen is aan het begin van dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

'Welke knelpunten stonden centraal in de berichtgeving van de New York Times (01-01-2001 t/m 31-12-2007) en welke patronen zijn er in de berichtgeving met betrekking tot deze knelpunten te ontdekken'?

Uit het onderzoek blijkt dat knelpunten op het gebied van wetgeving en verantwoording centraal staan in de berichtgeving van de *New York Times*. Knelpunten die daarnaast relatief vaak voorkwamen zijn knelpunten met betrekking tot de coördinatie en controle door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, knelpunten met betrekking tot de kwaliteit van de diensten van PMC's en knelpunten met betrekking tot het imago van PMC's en Blackwater. De categorieën financiële knelpunten, politieke knelpunten, fraude en belangenverstrengeling, positie van PMC- medewerkers en theoretisch en algemeen kwamen met 5 procent of minder van het totaal, relatief weinig voor.

De hypothese ging er vanuit dat de onduidelijke juridische status en regelgeving alsmede de samenwerking en concurrentie met het leger centraal zouden staan in de berichtgeving. Dit blijkt inderdaad in grote lijnen te kloppen, zij het dat er ook andere knelpunten zijn aangetoond die niet in de hypothese zijn vermeld, maar die wel vaak voorkomen in de berichtgeving. Ook is uit de onderzoeksresultaten gebleken dat een andere categorische indeling van knelpunten logischer en vollediger is. Wat opvalt is de categorie financiële knelpunten. De verwachting was niet dat deze categorie centraal zou staan, maar wel dat dergelijke knelpunten relatief vaak in de berichtgeving een rol zouden spelen. Dit blijkt echter niet zo te zijn.

Wat de te ontdekken patronen betreft ging de hypothese er vanuit dat na de bloedige incidenten in Irak, waarbij Blackwater- medewerkers betrokken waren, de aandacht voor de inzet van Blackwater in de berichtgeving sterk zou toenemen. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. Toch werd ook verondersteld dat er in de periode vóór Fallujah aandacht voor de inzet van Blackwater zou zijn in de berichtgeving, zij het in beperkte mate. Dit is echter niet zo. De enige uitzondering is een artikel

over het Blackwater- trainingskamp in Moyock, North Carolina in april 2002.¹⁴³ Het is zeer opvallend dat de *New York Times* blijkbaar niet in staat is een dergelijk fenomeen, waarover discussie bestaat, vroegtijdig te signaleren. Men zou verwachten dat deze krant, gezien haar reputatie, deze problematiek wel eerder zou signaleren. De enorme groei van de inzet van Blackwater en de mogelijke problemen die hierdoor konden ontstaan hebben dus op zichzelf geen invloed gehad op de berichtgeving. Dit in tegenstelling tot de gevolgen van de inzet van Blackwater in de vorm van bloedige incidenten.

Ook bij de vergelijking van de berichtgeving na Fallujah met de berichtgeving van na Nisour Square, zijn diverse interessante patronen aan het licht gekomen. De aard van de incidenten in Fallujah en op Nisour Square, blijkt een sterke invloed te hebben gehad op de berichtgeving en de soorten knelpunten die zijn gesignaleerd. De onderzoeksresultaten onderbouwen hiermee de hypothese op dit punt.

Dat er in de nasleep van het incident in Fallujah meer aandacht zou zijn voor de positie van PMC- medewerkers dan na Nisour Square, blijkt helemaal te kloppen. Na Fallujah maken knelpunten uit deze categorie 10 procent van het totaal uit. Na Nisour Square ontbreken knelpunten in de berichtgeving uit deze categorie in het geheel. De verwachting dat er na Nisour Square meer aandacht zou zijn voor het (negatieve) imago van PMC- medewerkers wordt ook door de onderzoeksresultaten onderbouwd.

Verder is in grafiek 3 en grafiek 4 te zien dat knelpunten uit de categorie wetgeving en verantwoording na Nisour Square een veel groter deel van de gevonden knelpunten uitmaken dan na Fallujah, ook al is de categorie wetgeving en verantwoording ook na Fallujah het grootst. Opvallend is verder dat knelpunten uit de categorie financiële knelpunten na Fallujah in verhouding dominanter zijn dan na Nisour Square. Hetzelfde geldt voor knelpunten uit de categorie politieke knelpunten. Bij de categorie fraude en belangenverstrengeling is het juist andersom. Knelpunten uit deze categorie komen na Fallujah geheel niet voor en maken na Nisour Square 7 procent van het totaal uit.

7.1 Suggesties voor verder onderzoek

De resultaten in ogenschouw genomen, is te zien dat het onderzoek heeft geleid tot een waardevol overzicht van knelpunten die bij de inzet van PMC's aan de orde kunnen komen. Uit het onderzoek is gebleken dat de aard van de incidenten een betrekkelijk grote invloed heeft op de berichtgeving. De knelpunten die in dit onderzoek in wat beperktere mate naar voren zijn gekomen moeten echter niet veronachtzaamd worden.

Er is nu ook een duidelijke indicatie van welke knelpunten in de casus van Blackwater in Irak

¹⁴³ Dante Chinni, The way we live now: Phenomenon; Oh, shoot. Website *New York Times*, 28 april 2002, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

het meest aansprekend zijn, en welke knelpunten het meest urgent om een oplossing vragen. Om hierover nog meer zekerheid te verkrijgen zou het aanbeveling verdienen om hetzelfde onderzoek ook uit te voeren voor andere media.

Het is nu ook duidelijk dat het vroegtijdig signaleren van mogelijke knelpunten, niet te veel aan de *New York Times* kan worden overgelaten. Ook voor wat dit punt betreft zou het interessant zijn om te onderzoeken of dit ook voor andere media geldt. Wel lijkt het erop, dat op het moment dat er zich echt problemen voordoen, de *New York Times* hierover informeert en zo het publiek waardevolle achtergrondinformatie verschaft.

Het zou aanbeveling verdienen om vervolgonderzoek te doen in de *New York Times* voor de periode vanaf 2008 tot heden. Tijdens het onderzoek is, vooral uit de berichtgeving van eind 2007, naar voren gekomen dat er vaart gemaakt werd met het oplossen van diverse knelpunten. Het zou interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre er knelpunten met betrekking tot de inzet van PMC's door de Verenigde Staten blijven bestaan, en in welke mate de *New York Times* aandacht blijft besteden aan deze problematiek. Blijft de aandacht bestaan totdat de meeste knelpunten zijn opgelost of de inzet van PMC's wordt afgebouwd, of verslapt de aandacht wanneer er zich geen of weinig incidenten voordoen?

8 Epiloog

Na de vele bloedige incidenten in Irak waarbij PMC's betrokken zijn geweest, is de politiek in de Verenigde Staten wakker geschud - vooral na het incident op Nisour Square. De roep om betere wetgeving, uitgebreidere controle en meer transparantie bij de inzet van PMC's werd breed gedragen in het Amerikaanse huis van Afgevaardigden. Ook het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse zaken leek zich bewust te zijn geworden van de ernst van de zaak en de noodzaak om orde op zaken te stellen. Tegelijkertijd werd echter, vooral vanuit republikeinse kant, ook gewezen op het nut van de inzet van PMC's en de moeilijke en gevaarlijke omstandigheden waarin zij hun werk moeten verrichten.

Door de aandacht van de politiek en de ontstane commotie ontkwam het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken er niet aan om snel maatregelen te nemen en de controle op de inzet van PMC's in Irak te verbeteren. Kort na het incident op Nisour Square werd door het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken besloten dat er in het vervolg, bij alle door PMC's beveiligde konvooien een waarnemer mee moet rijden. Ook werden de konvooien uitgerust met camera's en moest het radioverkeer tussen de voertuigen en de thuisbasis worden opgenomen.¹⁴⁴

Ook de politiek zette concrete stappen om de inzet van PMC's beter te regelen. Het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden heeft eind oktober 2007 met overgrote meerderheid een wet aangenomen die het mogelijk maakt dat PMC's, die in het buitenland worden ingezet, onder de Military Extraterritorial Jurisdiction Act (MEJA) vallen.¹⁴⁵ Verder bestond er bij het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden en de Amerikaanse minister Gates van defensie de wens om de inzet van PMC's voor zover mogelijk onder de verantwoordelijkheid van het leger te laten vallen.

Een aantal van de uit dit onderzoek naar voren gekomen knelpunten omtrent de inzet van PMC's worden met deze maatregelen geheel of gedeeltelijk opgelost. Duidelijkheid over de wetgeving waaronder PMC's vallen is een grote stap vooruit. Of de controle op PMC's in de praktijk ook verbeterd is zal elders bij de inzet van PMC's moeten blijken. Er mag dan een belangrijke stap zijn gezet, die wellicht zal zorgen voor een betere verantwoording en mogelijk ook preventief werkt, veel van de in dit onderzoek gevonden knelpunten blijven echter bestaan. Op zijn minst blijft er onduidelijkheid over.

Daarnaast komen deze maatregelen voor Irak grotendeels te laat. Geen enkele Blackwater-medewerker is veroordeeld voor betrokkenheid bij een incident in Irak waarbij burgers om het leven kwamen. Dit terwijl Blackwater-medewerkers bij een groot aantal van dergelijke incidenten betrokken zijn geweest. Ten aanzien van meerdere van deze incidenten, hebben onderzoeken

¹⁴⁴ John M. Broder, State Dept. plans tighter control of security firm. Website *New York Times*, 6 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

¹⁴⁵ David Johnston, Immunity deals offered to Blackwater guards. Website *New York Times*, 30 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

uitgewezen dat deze burgerdoden niet gerechtvaardigd waren. Het gaat dan onder meer om het incident op Nisour Square en het incident waarbij een Blackwater beveiligers op kersavond 2006 een bodyguard van de Irakese premier Malaki doodschoot.¹⁴⁶ Voor het incident op Nisour Square hebben aanklagers in de Verenigde Staten wel geprobeerd tot een zaak te komen, maar deze aanklachten zijn voornamelijk ongegrond verklaard. Dit terwijl minimaal drie andere beveiligers van hetzelfde Blackwater team verklaard hebben dat de schietpartij naar hun mening niet gerechtvaardigd was, en dat zij geen enkele bedreiging hadden waargenomen op Nisour Square.¹⁴⁷

Ondanks de vele incidenten en de commotie omtrent Blackwater in Irak, gaat de uitbesteding van essentiële militaire taken door de Verenigde Staten en andere overheden onverminderd door. Alle commotie ten spijt is in April 2008 het contract van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken met Blackwater, voor de beveiliging van diplomaten in Irak, met een jaar verlengd. Verder is Blackwater voor de Amerikaanse overheid nog steeds op vele andere gebieden actief, waaronder voor beveiligingstaken en luchttransport in Afghanistan, voor inlichtingendiensten in diverse landen en voor de bewaking van de grenzen in de Verenigde Staten. Tevens gaan er geruchten dat Blackwater ook ingezet zou zijn voor het liquideren van Al Qaida kopstukken.¹⁴⁸ De Verenigde Staten maken tevens gebruik van de diensten van een groot aantal andere PMC's.

De Amerikanen staan hierin niet alleen. Het uitbesteden van militaire taken komt in veel Westerse landen voor. Zo maakt ook Nederland gebruik van PMC's, zij het nog in beperkte mate. In de eindevaluatie van de Nederlandse bijdrage aan ISAF, 2006 – 2010 staat dat in de Afghaanse provincie Uruzgan, tweehonderdvijftig private Afghan Security Guards werden ingehuurd voor het bemannen van wachtposten en het lopen van patrouilles.¹⁴⁹ Uit het rapport is echter niet op te maken onder welk juridisch regime de inzet van deze personen valt en hoe de verantwoording is geregeld. In dit onderzoek is te zien dat deze zaken van essentieel belang zijn om onrechtvaardig gewelddadig optreden te voorkomen. Nadere informatie hieromtrent is dan ook gewenst.

Ook op een ander gebied speelt de inzet van PMC's door de Nederlandse overheid en/of door Nederlandse bedrijven. Het betreft de inzet van PMC's op vrachtschepen ter beveiliging tegen piraten die momenteel vooral vanuit Somalië operen. Voornamelijk is de overheid terughoudend en wordt de voorkeur gegeven aan beveiliging door mariniers. De roep van de reders om private beveiligers toe te staan wordt echter steeds luider. Diverse andere landen hebben deze stap al genomen en de kosten voor de reders liggen bij de inzet van PMC's bovendien een stuk lager dan bij de inzet van mariniers. Bovendien zijn er onvoldoende mariniers beschikbaar om alle schepen te kunnen beveiligen. Het lijkt

¹⁴⁶ Eric Schmitt, Report details shooting by drunken Blackwater worker. Website *New York Times*, 2 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

¹⁴⁷ James Risen, 3 Blackwater guards called Baghdad shootings unjustified. Website *New York Times*, 16 januari 2010, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

¹⁴⁸ Jeremy Scahill, *Blackwater. The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation books 2008) 447-458.

¹⁴⁹ Eindevaluatie Nederlandse bijdrage aan ISAF 2006 – 2010. Website van de rijksoverheid, 23 september 2011, www.rijksoverheid.nl (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

erop dat de Nederlandse overheid op een zorgvuldige manier met deze casus omgaat.

Voor advies omtrent bovenstaand vraagstuk heeft de Nederlandse regering de commissie de Wijkerslooth gevraagd onderzoek te doen en advies uit te brengen. Dit is gebeurd en in grote lijnen komt het advies erop neer dat de inzet van reguliere militairen de voorkeur geniet boven de inzet van PMC's. In geval van capaciteitsproblemen kan er extern personeel worden ingehuurd dat dan tijdelijk de status van Nederlands militair zou moeten krijgen. Op deze manier is de juridische status helder en vallen de beveiligers onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van Defensie. De inzet van PMC's wordt door de commissie niet geheel uitgesloten, maar heeft uitdrukkelijk niet de voorkeur, onder andere vanwege discrepantie met de huidige Nederlandse wetgeving. Bovendien is de dan vereiste strenge regulering en toezicht niet eenvoudig te realiseren.¹⁵⁰

Het geheel uitbannen van de inzet van PMC's door overheden lijkt niet realistisch maar terughoudendheid ten aanzien van de inzet van PMC's is aan te bevelen. Immers wat goede regulering en zorgvuldigheid met betrekking tot de inzet van PMC's betreft is er nog een wereld te winnen.

¹⁵⁰ Rapport Commissie de Wijkerslooth, Geweldsmonopolie en piraterij. Website van de rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl (voor het laatst geraadpleegd op 27 februari 2012).

Literatuur- en bronnenlijst

Boeken

Avant, Deborah D., *The market for force. The consequences of privatizing security* (Cambridge 2007).

Carmola, Kateri, *Private security contractors and new wars* (New York: Routledge 2010).

Creveld, Martin van, *The rise and decline of the state* (Cambridge: Cambridge University Press 2006).

Franzen, Giep, *Motivatie, denken over drijfveren sinds Darwin* (Amsterdam: Uitgeverij Boom onderwijs 2008).

Scahill, Jeremy, *Blackwater. The rise of the world's most powerful mercenary army* (New York: Nation Books 2008).

Singer, P.W., *Corporate Warriors. The Rise of the privatized military industry* (New York: Cornell University Press 2008).

Spicer, T., *An unorthodox soldier, piece and war and the Sandline affair* (Edinburgh: Mainstream Publishing 1999).

Thomson, Janice, *Mercenaries, pirates and sovereigns: state building and extraterritorial violence in early modern Europe* (Princeton: Princeton University press 1994).

Sheehy, Benedict, en Jackson Maogoto, en Virginia Newell, *Legal control of the private military corporation* (New York: Palgrave MacMillan 2009).

Artikelen

Artikel afkomstig van persbureau Reuters en gepubliceerd in de *New York Times*, 'Blackwater USA is sued by Iraqis'. Website *New York Times*, 12 oktober 2007, www.nytimes.com, (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Artikel van de redactionele opiniepagina van de *New York Times*, 'Blackwater's Rich Contracts'. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Artikel van de redactionele opiniepagina van de *New York Times*, 'Legal loopholes in Iraq'. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Barstow, David, 'Security companies, shadow soldiers in Iraq'. Website *New York Times*, 19 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Barstow, David, 'The struggle for Iraq: the contractors; security firm says its workers were lured into Iraqi ambush'. Website *New York Times*, 9 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

'Blackwater Bodyguards Promised Immunity', Website *Common Dreams, The Associated Press* 2007 <http://www.commondreams.org/archive/2007/10/29/4891> (voor het laatst geraadpleegd op 9 februari 2007).

Broder, John M., 'Chief of Blackwater defends his employees'. Website *New York Times*, 3 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Broder, John M., Ex-paratrooper is suspect in a Blackwater killing. Website *New York Times*, 4 oktober 2007 (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Broder, John M., 'State Dept. official resigns; oversaw Blackwater and other private guards'. Website *New York Times*, 25 oktober 2007 (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Broder, John M., 'State Dept. plans tighter control of security firm'. Website *New York Times*, 6 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Broder, John M. and David Rohde, 'State Department use of contractors leaps in 4 years'. Website *New York Times*, 24 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Broder, John M. and James Risen, 'Armed guards in Iraq occupy a legal limbo'. Website *New York Times*, 20 September 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Broder, John M., 'Report says firm sought to cover up Iraq shootings'. Website *New York Times*, 2 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Broder, John M. and James Risen, 'Contractor deaths in Iraq soar to record'. Website *New York Times*, 19 mei 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Burns, John F., 'Risky business; the deadly game of private security'. Website *New York Times*, 23 september 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Chinni, Dante, 'The way we live now: phenomenon; oh, shoot'. Website *New York Times*, 28 april 2002, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Dao, James, 'The struggle for Iraq, private guards take big risks, for right price'. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Glanz, James and Andrew Kramer, 'U.S. envoy presses Iraq to act against guerrillas'. Website *New York Times*, 26 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Jonston, David en John M. Broder, 'F.B.I. says guards killed 14 Iraqis without cause'. Website *New York Times*, 14 november 2007, www.nytimes.com (laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

Johnston, David, 'U.S. immunity deals offered to Blackwater guards', 30 oktober 2007 Website van de *New York Times*, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

Koppel, Ted, 'These guns for hire'. Website *New York Times*, 22 mei 2006, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Krugman, Paul, 'Battlefield of dreams'. Website *New York Times*, 4 mei 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Lynch, Thomas, 'The return of the prince'. Website *New York Times*, 25 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Parker, Ned, 'Iraq bans U.S. security firm after deadly incident'. Website *Los Angeles Times*, 18 september 2007, <http://articles.latimes.com/2007/sep/18/world/fg-blackwater18?pg=2> (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

Raghavan, Sudarsan and Josh White, 'First U.S. troops on scene found no evidence of shooting by Iraqis; incident called "criminal"'. Website *Washington Post*, 12 oktober 2007, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/10/11/AR2007101101030_pf.html (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

Risen, James, '3 Blackwater guards called Baghdad shootings unjustified'. Website *New York Times*, 16 januari 2010, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Rubin, Allissa J., 'Iraq to spend \$19 billion on projects'. Website *New York Times*, 15 november 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Schmitt, Eric, 'Report details shooting by drunken Blackwater worker'. Website *New York Times*, 2 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Schmitt, Eric and Thom Shanker, 'Pentagon sees one authority over contractors'. Website *New York Times*, 17 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Shane, Scott and Ron Nixon, 'In Washington, contractors take on biggest role ever'. Website *New York Times*, 4 februari 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 26 februari 2012).

Shenon, Philip, 'Army says it will withhold \$19.6 million from Halliburton, citing potential contract breach'. Website *New York Times*, 8 februari 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Tavernise, Sabrina, 'U.S. contractor banned by Iraq over shootings'. Website *New York Times*, 18 september 2007, www.nytimes.com, (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012)

Yeoman, Barry, 'need an army? Just pick up the phone'. Website *New York Times*, 2 april 2004, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 17 februari 2012).

Zielbauer, Paul von, and James Glanz, 'Under siege, Blackwater takes on air of bunker'. Website *New York Times*, 25 oktober 2007, www.nytimes.com (voor het laatst geraadpleegd op 25 februari 2012).

Voor het analyseren van de artikelen van de *New York Times* op knelpunten, zijn alle artikelen van de *New York Times* vanaf 1 januari 2001 t/m 31 december 2007 gebruikt, waarin de inzet van Blackwater in Irak door de Verenigde Staten aan de orde komt. Uit de periode van voor de oorlog in Irak die begon in maart 2003, zijn de artikelen gebruikt waar de PMC Blackwater in voorkwam.

Overige bronnen

Adviesraad Internationale Vraagstukken, *De inhuur van private militaire bedrijven, een kwestie van verantwoordelijkheid* (No. 59, december 2007).

Eindevaluatie Nederlandse bijdrage aan ISAF 2006 – 2010. Website van de rijksoverheid, 23 september 2011, www.rijksoverheid.nl (voor het laatst geraadpleegd op 28 februari 2012).

Verklaring van een Blackwater- medewerker die betrokken was bij het incident op Niosur Square. Website van ABC News, http://abcnews.go.com/images/Blotter/Gunner_blackwater_abcnews_071114.pdf (voor het laatst geraadpleegd op 19 februari 2012).

Rapport Commissie de Wijkerslooth, Geweldsmonopolie en piraterij. Website van de rijksoverheid, www.rijksoverheid.nl (voor het laatst geraadpleegd op 27 februari 2012).